

**VASA - Vahva sote Lapin hyvinvointialueelle 2022 -
hanke**

**Investointi 2 Edistetään hoitotakuun toteutumista
vahvistamalla ennaltaehkäisyä ja ongelmien varhaista
tunnistamista**

**Osatavoite: Arjen turvan valtakunnallisten toimintamal-
lien kartoitus ja alustava konseptointi Lappiin**

Tiivistelmä

VASA - Vahva sote Lapin hyvinvointialueelle -hankkeen investointiossa 2:n (2022) yhtenä osatavoitteena oli tarkastella kolmea Arjen turvan moniammatillista, valtakunnallista yhteistyömallia sekä niiden tunnettavuutta ja käyttöä kunnissa, pilottialueena Itä-Lappi. Lisäksi tavoitteena oli rakentaa alustava konsepti toimintamallien käyttöönoton tukemiseksi jatkohankkeessa 2023-2025 Lapin hyvinvointialueella. Malleiksi oli valittu nuoriin ja perheisiin kohdistuvista valtakunnallisista toimintamalleista Hoito syytteen sijaan (HSS) ja Ankkuri nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä vakavan parisuhdeväkivallan toimintamalli MARAK. Osatavoitteen toteutti Lapin ammattikorkeakoulu ja pilottialueena toimivat Itä-Lapin seutukunta ja sen viisi kuntaa Kemijärvi, Pelkosenniemi, Posio, Salla ja Savukoski. Näistä kunnista Kemijärvi on kaupunki, muut ovat pieniä maaseutukuntia. Työ tehtiin 5/2022 – 12/2022.

Selvitys pohjautuu laadullisen tutkimuksen elementteihin, aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, empiiriseen aineistoon sekä tekijän omaan ajatteluun ja päättelyyn (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 6). Aineistonkeruumenetelminä toimivat asiantuntijahaastattelut ja -keskustelut sekä kuntakohtaiset työpajat. Aineiston analyysimenetelmänä toimi sisällönanalyysi ja lähestymistapana realistinen tarkastelutapa, jossa kiinnostus kohdistuu aineistoon ja mitä siinä kerrotaan tutkittavasta aiheesta (Gunther, Hasanen & Juhila 2022).

Aluksi kartoitettiin kolmen toimintamallin prosessit ja malleista tehdyt arvioinnit sekä niiden käyttö tällä hetkellä Lapissa. Kokemustietoa sekä konseptointiin liittyviä toiveita ja haasteita kerättiin koko maakunnan alueella toteutetuissa toimijahaastatteluissa (N=26) ja pilottialueen kuntakohtaisissa viidessä työpajassa. Kartoitusprosessia tukivat Itä-Lapin seutukunnallinen hyvinvointi- ja turvallisuus-työryhmä ja Lapin turvallisuusverkosto, joille toimenpiteitä esiteltiin säännöllisesti. Kerätty tieto työstettiin alustavaksi konseptiksi ja selvitykseksi, jossa esitellään toimintamallien toteuttamisvaihtoehtoja.

Kolme valtakunnallista mallia tunnettiin maaseutukunnissa heikosti, Kemijärven kaupungissa ne tunnettiin parhaiten mutta yhdessäkään kunnassa niitä ei toteuteta valtakunnallisen mallin mukaisesti. Pilottikunnat olivat kuitenkin halukkaita tutustumaan valtakunnallisiin malleihin sekä työstämään ja soveltamaan niitä käyttöönsä. Kunnissa on jo olemassa käytäntöjä ja malleja, joilla tuetaan nuoria ja perheitä monitoimijaisessa yhteistyössä. Selvityksen perusteella suositellaan kuntien omien käytäntöjen ja mallien tarkastelua valtakunnallisten mallien kanssa rinnakkain, jolloin vältetään kehittämistyön päällekkäisyyttä. Kuntien omat mallit ovat yhteneväisiä Lapissa kehitetyin ja kansainvälisesti palkitun Lapin Arjen turvan toimintamallin kanssa, joka tunnistettiin hyvin pilottikunnissa. Lapin Arjen turvan mallissa keskeiset periaatteet ovat avoimuus, monitoimijaisuus ja resurssivii-
saus eli toimijoiden resurssien yhteensovittaminen. Yhtenä kehittämistarpeena nousi tarve yhteisille koulutuksille, kuten tiedolla johtaminen, ennakointi ja verkostoissa toimiminen, jotka vahvistavat monitoimijaisten verkostojen toiminta-
edellytyksiä.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TAUSTATIEDOT	8
2.1 Tavoite	8
2.2 Toimintamalleihin tutustuminen ja tiedonkeruu nykytilasta	9
2.3 Ankkuri toimintamalli	9
2.4 HSS – Hoito syytteen sijaan	14
2.5 MARAK - Moniammatillinen riskienarviointikokous	18
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	23
3.1 Asiantuntijahaastattelut -ja keskustelut	23
3.2 Kuntakohtaiset työpajat.....	28
3.3 Aineistojen analyysi	32
4 KONSEPTIN MUOTOILU JA JATKOTOIMET	39
4.1 Palvelumuotoilun työkalut konseptoinnin tukena	39
4.2 Arjen turvallisuuden konseptointi 2023 – 2025	42
4.3 Valtakunnallisten toimintamallien toteutusvaihtoehtoja	43
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
KUVALUETTELO.....	47
TAULUKKOLUETTELO	48
LÄHTEET.....	49

1 JOHDANTO

Lapissa turvallisuustyötä on tehty jo pitkään maakunnallisen verkostoyhteistyön keinoin. Lapin turvallisuusverkosto on avoin, maakunnallinen yhteistoimintaverkosto, joka kokoaa yhteen viranomaiset, järjestöt, elinkeinoelämän, kunnat sekä koulutus- ja tutkimustoimijat. Verkosto on aloittanut toimintansa vuonna 2002 matkailun turvallisuuden teemalla, vuonna 2007 mukaan yhdistyi arjen turvallisuus. Tarkoituksena on vähentää paikallista sekä maakunnallista päällekkäistä tekemistä ja mahdollistaa resurssien tehokkaampi käyttö. Verkoston tavoitteena on muun muassa ohjata ja tukea kuntien turvallisuussuunnittelua. Turvallisuusverkosto on laatinut *Lapin maakunnallisen turvallisuussuunnitelman 2020–2023. Arjen turvaa Lapissa*. Suunnitelmassa kuvataan kansallisen sisäisen turvallisuuden strategian tavoitteiden toteuttamista ja yhteistoimintaa Lapissa. Maakunnallisen turvallisuussuunnittelun ohjausryhmänä toimii turvallisuusverkoston johtajakokous, jonka puheenjohtajana toimii Lapin maakuntajohtaja. Maakunnallisen turvallisuussuunnitelman 2020 - 2023 painopistealueet ja teemat ovat:

- Liikkumisen turvallisuus
- Turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö
- Nuorten huumeiden käytön ehkäisy
- Lasten, nuorten ja perheiden tuki
- Kylien turvallisuus
- Maahanmuuttajien tuki

Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman toimeenpano-osat on yhdistetty yhteiseksi toimeenpanosuunnitelmaksi, joka toimii mallina kuntien hyvinvointi- ja turvallisuuskertomusten ja suunnitelmien laadinnassa (Lapin turvallisuusverkosto 2020, 5-7). Arjen turvallisuuden seuranta, edistäminen ja kehittäminen löytyvät myös kirjattuna Lapin hyvinvointialueen hallintosäätöön 37§ (Lapin hyvinvointialueen hallintosäätö 2022, 18 – 19) sekä Lapin hyvinvointialuestrategiaan (Lapin hyvinvointialuevaltuusto 2023, 6,14).

VASA - Vahva sote Lapin hyvinvointialueelle -hanke on osa Suomen kestävän kasvun ohjelmaa. Hanke toteutetaan alueellisina kehittämishankkeina, joihin so-

siaali- ja terveysministeriö myöntää valtionavustuksia. Hyvinvointialueiden käynnistyessä vuoden 2023 alussa yhdyspinnat muuttuvat olennaisesti, kun sosiaali- ja terveystalvet siirtyvät kunnista hyvinvointialueelle. Matalan kynnyksen palveluita ja tukea antavat tällöin hyvinvointialue, kunnat, järjestöt, seurakunnat, yritykset, oppilaitokset ja muut yhteisöt. Hankkeen investointiosa 2 tavoitteena on kehittää hyvinvoinnin monitoimijainen palvelukonsepti, edistää hoitotakuun toteutumista vahvistamalla ennaltaehkäisyä ja ongelmien varhaista tunnistamista sekä kyseisissä tilanteissa toimimista. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyä tehostamiseksi ja lähisuhdeväkivallan estämiseksi on tarve kehittää ja ottaa laajemmin käyttöön monitoimijaisia yhteistyömalleja. Monialaisen palvelukonseptin lisäksi tarvitaan toimivat alueelliset ja paikalliset yhteistyörakenteet ja käytänteet. Monialaisia toimintamalleja on tarkoitus toteuttaa paikallisesti toimintaympäristö, tarpeet ja voimavarat huomioiden. Merkittävää yhteistyössä on oikea-aikainen ja -paikkainen palveluohjaus, toiminta on ennakoivaa ja ennaltaehkäisevää. Monitoimijaisen verkostoyhteistyön toteuttaminen paikallisesti, alueellisesti sekä seutukunnallisesti mahdollistaa matalankynnyksen palveluiden jatkuvuuden, seurannan, arvioinnin ja kehittämisen sekä myös palveluiden kohdistamisen asukkaiden tarvetta parhaiten vastaavaksi. Lapin maakunnallisessa hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toimeenpanosuunnitelmassa on kuvattu alueen yhteisiä kehittämistarpeita, tavoitteita ja toimenpiteitä, joiden toimeenpanoa hankkeella osaltaan tuetaan. (Lapin hyvinvointialue 2022, 6-7.)

Tässä raportissa kuvataan VASA-hankkeen investointiosa 2:n osatoteuttajana toimivan Lapin ammattikorkeakoulun toteuttama selvitys Arjen turvan valtakunnallisista toimintamalleista (Ankkuri, Hoito syytteen sijaan HSS ja MARAK) ja kuinka laajasti ne ovat käytössä Lapissa. Selvitys toteutettiin ajalla 10.5.2022 – 31.12.2022. HSS ja Ankkuri ovat matalan kynnyksen monitoimijaisia yhteistyömalleja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. MARAK on vakavan parisuhdeväkivallan toimintamalli.

Selvityksen tuotoksena saatiin arvokasta tietoa toimintamallien sekä monitoimijaisen työryhmän koordinoinnista, ryhmän toimijuuteen vaikuttavista tekijöistä

sekä mallien vaikuttavuuteen ja tilastointiin liittyviä kehittämistarpeita. Kuntien valinnan tukemiseksi esitellään kolmen valtakunnallisen toimintamallin toteuttamisvaihtoehtoja. Pilottialueena toimi Itä-Lapin seutukunta.

2.2 Toimintamalleihin tutustuminen ja tiedonkeruu nykytilasta

Arjen turvan toimintamallit, jotka liittyvät nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisevään toimintaan sekä varhaiseen puuttumiseen oli VASA-hankkeeseen valikoitunut Ankkuri sekä HSS toimintamallit. Vakavan parisuhdeväkivallan uhrin auttamisen menetelmäksi MARAK.

Tietopohja koottiin perehtymällä Arjen turvan valtakunnallista toimintamalleista tehtyihin selvityksiin, tutkimuksiin ja arviointeihin. Lisäksi kartoitettiin Arjen turvallisuuden läheisesti liittyviä malleja ja palveluita: yhteisövaikuttavuuden toimintamalli, perhekeskus-toimintamalli, Lähellä.fi -palvelu sekä hyvinvointilähete -ja linkkihenkilötoiminta.

2.3 Ankkuri toimintamalli

Toimintamallilla tarkoitetaan moniammatillista yhteistyötä erillisissä ankkuritiimeissä, jotka koostuvat pääosin poliisin, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen asiantuntijuudesta. Edellä mainittujen toimijoiden lisäksi nuori voi ohjautua ankkuri asiakkaaksi esimerkiksi oppilaitoksen tai perheen toimesta. Moniammatillisuuden perustana on yhteiseen tavoitteeseen ja sovittuihin toimintatapoihin sitoutuminen sekä keskinäinen kunnioitus. Ankkuri on tulevaisuuteen suuntautuvaa toimintaa, jonka tarkoituksena on auttaa nuorta tulevaisuuden kannalta kestäviin ratkaisuihin. Toiminnassa huolehditaan myös tarvittavasta palveluohjauksesta nuorelle. Ankkuritoiminnan periaatteet pohjautuvat etiikkaan ja lainsäädäntöön, jotka ohjaavat ja velvoittavat moniammatilliseen yhteistyöhön.

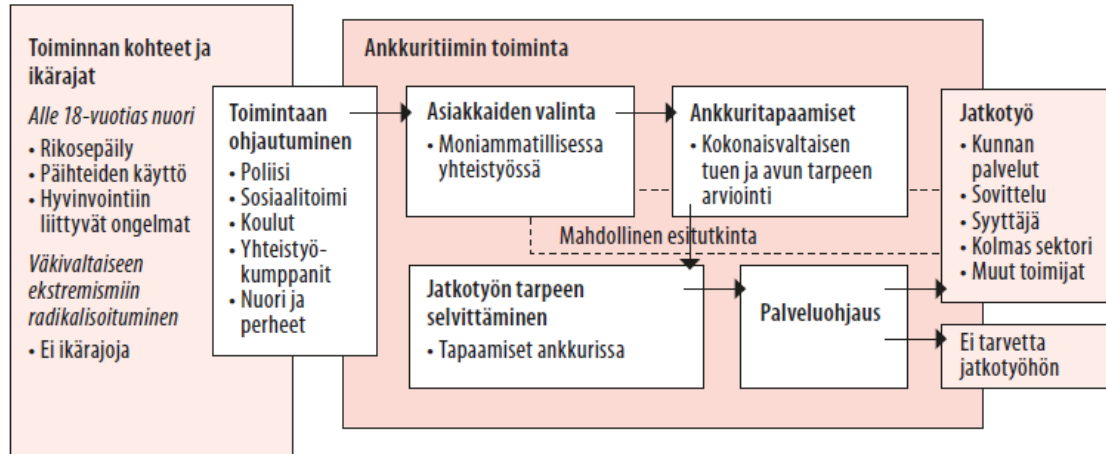
Toimintamallin tavoitteena on:

- Alle 18-vuotiaiden nuorten tekemien rikosten ennaltaehkäisy ja hyvinvoinnin edistäminen
- Tarkoituksenmukaisen ja oikea-aikaisen tuen tarjoaminen nuorelle sekä hänen perheelleen

- Nuoren osallisuuden tukeminen sekä syrjäytymisen ehkäisy
- Väkivaltaisen ekstremismin radikalisoitumisen ehkäisy ja tunnistaminen, ei ikärajaa.
- Yhteistyön ja tiedonvaihdon edistäminen muiden toimijoiden ja toimintamallien kanssa
- Yli organisaatorajojen eri ammattilaisten osaamisen kehittäminen, joilla edistetään nuorten hyvinvointia, varhaista puuttumista sekä rikosten ennaltaehkäisyä.

Ankkuritoiminta on valtakunnallisesti ohjattua. Toimintaa koordinoi ohjausryhmä. Ohjausryhmässä toimii edustajia sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä, opetus- ja kulttuuriministeriöstä, Poliisihallituksesta, Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksesta, Poliisiammattikorkeakoulusta sekä ankkuritiimien ammattilaisia. Alueellista ankkuritoimintaa ohjaa alueellinen tai paikallinen ohjausryhmä varmistuen eri alojen toimintaedellytykset ja sitoutumisen ankkuritoimintaan. Se myös seuraa ja arvioi toiminnan toteutumista sekä osallistuu ankkuritoiminnan kehittämiseen yhteistyössä ankkuritiimin kanssa. Ankkuritiimin päivittäisjohtamisesta vastaa tiiminvetäjä. (Moilanen, Airaksinen & Kangasniemi 2019, 17–20, 49, 52, 55.)

Suomessa ankkuritiimejä on 47 kappaletta (Ankkuri 2022). Lapin alueella Ankkuri toimintamallin mukaista toimintaa on Rovaniemellä, Kemissä, Keminmaassa, Torniossa, Simossa ja Ylitorniolla. Edellä mainituilla alueilla ankkuritoiminnan rakenteet ovat muotoutumassa valtakunnallisen mallin mukaiseksi. (Saapunki 2022.)

Kuva 2. Ankkuritoiminnan prosessikuvaus (Moilanen ym. 2019, 23).

Ankkuri – toimintamallin vaikuttavuuden arviointi

Ankkuritoiminnan vaikuttavuustutkimus valmistui vuonna 2022. Vastaavanlaista tutkimusta ei aikaisemmin ole tehty. Tutkimushanke toteutettiin Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin toimesta. Tutkimuksessa selvitettiin toimintamallin toteutusta ja arvioitiin mallin vaikuttavuutta nuorten rikoskäyttäytymiseen. Tutkimuksessa ankkuritoiminnan kohteena olevat nuoret tunnistettiin poliisin rikosilmoituskisteristä, joka sisälsi vuosina 2000–2016 tietojärjestelmään kirjatut rikosepäilyt. Tutkimus sisälsi sähköisen kyselyn ja haastatteluai- neiston, joka osoitettiin kaikille Suomessa tiedossa oleville ankkuritiimin jäsenille. Haastattelut kohdistuivat 12 ankkuritiimiin. Haastateltavat olivat ammattinimikkeiltään sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, poliisi, nuorisotyöntekijä ja sairaanhoitaja. Haastatteluista saatiin ankkuritoimintaa toteuttavilta ammattilaisilta esiin nousseita toiminnan kehittämiseen liittyviä ajatuksia. Tutkimukseen osallistui Suomen kaikkien poliisilaitosten alueelta ankkuriammattilaisia, mutta alueellinen vastausprosentti oli vaihtelevaa. (Kaakinen, Vauhkonen, Taskinen & Hoikkala 2022, 9–10, 13, 15–17.)

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

- Miten ankkuritoiminta vaikuttaa nuorten rikoskäyttäytymiseen?
- Miten ankkuriammattilaiset näkevät ankkuritoiminnan keskeiset tavoitteet ja niiden toteutumisen?

- Toteuttavatko ankkuritiimit käytännössä Ankkuritoiminnan käsikirjan mukaisia ankkuritoimintaa? Jos eivät, mitkä ovat keskeiset erot. (mt., 2022, 11.)

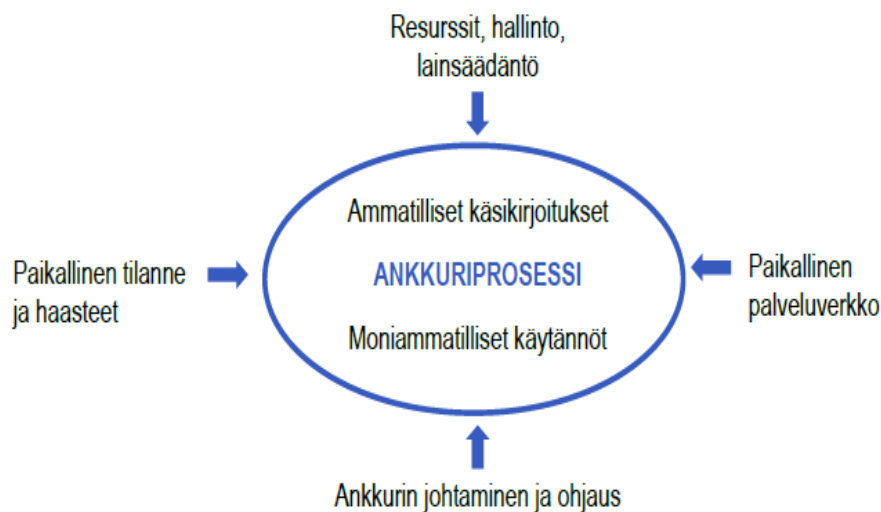
Tutkimuksen tulokset osoittivat ankkuritoiminnan vaikutukset olevan lupaavia yksilötasolla, joilla jo entuudestaan on taustalla rikosepäilyjä. Heihin liittyvä epäily rikoksen uusimisesta seuraavan vuoden aikana oli pienempi kuin verrokkinuorilla. Puolestaan kuntatason ankkuritoiminnalla ei systemaattista vaikutusta nuorten rikoskäyttäytymiseen havaittu. Ankkuritoimintaa toteuttavat ammattilaiset kokivat toiminnan tavoitteiden toteutuneen hyvin oman tiimensä toiminnassa. Keskeisimmiksi tavoitteiksi mainittiin rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisy, päihteiden käytön tuomien ongelmien ratkaiseminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Moniammatillinen työskentely koettiin sujuvaksi. Suurimmiksi haasteiksi toiminnassa nostettiin esiin puutteet resursoinnissa, ankkuritoiminnan ohjauksessa ja asiakkaiden motivoinnissa. Toimenpidesuosituksina nostettiin esille esimerkiksi ankkuriammattilaisen motivointi ja uskon tukeminen moniammatillisen työn mahdollisuuksista, ankkuritiimien ja koulujen välisen yhteistyön tukeminen myös jatkossa sekä ankkuritoiminnan kohdistaminen tavoitteiden kannalta olennaiseen osaan nuoria. Tutkimustulos ankkuritiimien Ankkuritoiminnan käsikirjan mukaisesta toiminnasta oli, että paikallisissa toteutuksissa löytyi ankkuritoiminnan keskeiset elementit, mutta alueellista ja yksilöllistä vaihtelua toiminnassa esiintyi. Vaihtelua löytyi alueellisesta resursoinnin epätasaisuudesta, moniammatillisista käytännöistä, nuorten yksilöllisistä tarpeista sekä paikallisista olosuhteista. (mt., 2022, 101, 104–105.)

Kuva 3. Ankkuriprosessin kokonaisuus ja toteutuksen vaihtelu (Kaakinen ym. 2022,106).

Riittävien resurssien todettiin olevan ankkuritoiminnan systemaattisen toteutuksen edellytys. Puutteellinen resursointi johtaa ankkuriammattilaisten kuormittumiseen, toiminnan kohdistamisen toimintamallin tavoitteiden vastaisesti tai kohdistua matalamman riskin nuoriin. Ankkuritiimin moniammatillisuus sekä sisäinen yhteistyö koettiin olennaisina tekijöinä toimijoiden motivoijana sekä mahdollisti ongelmanratkaisun nuoren lähtökohdista. Ryhmän ristiriitaisuuksia vähensi yhteiseksi koettu tavoite sekä työorientaatio liittyen nuoren lähtökohtiin. Moniammatillisessa työskentelyssä joko yhdistettiin eri ammattilaisten aikaisempi osaaminen tai luotiin kokonaan uusia moniammatillisia käytäntöjä. Paikallisen tai alueellisen ankkuritoiminnan johtamisen tavoitteena tulee olla moniammatillisen työn mahdollistaminen yli organisaatorajojen. Toimintaa tulee tarkastella kokonaisuutena yli toimialarajojen, ei pelkästään keskittyen vain omiin tavoitteisiin ja prosesseihin. Yhtenä keskeisempänä haasteena koettiin olevan liian vähäinen valtakunnallinen johtaminen ja ohjaus. Ohjaus valtakunnallisesti yhdenmukaisella tavalla koettiin toisaalta haastavaksi alueellisesti vaihtelevien käytänteiden vuoksi. Pohdinnan arvoinen asia tutkimuksen mukaan on, voidaanko jatkossa alueellista harkintaa mukauttaa vastaamaan paremmin nuoren tarpeita tai paikallisia resursseja. Tämänhetkistä harkintaa ohjaavat osittain erilaiset paikalliset rutiinit, periaatteet ja kokemukset. Paikallisesti toimivan palveluverkoston tulee tukea ankkuritoimintaa, jotta nuoren uusiin palveluihin kiinnittymiseen ei tule katkosta. Tästä syystä on tärkeää kehittää myös kansallisella tasolla vahvan tuen

palveluita niitä tarvitseville nuorille, esimerkkinä aiemmin mainittu RIKO-toimintamalli. Kehittämistarpeina nousi esiin myös täysipäiväisten työsuhteiden lisääminen ankkuritoimintaan. Tiedonsaannin ja tiedonvaihtamiseen liittyvät ongelmat koettiin merkittäviksi haasteiksi osalla ankkuritoimijoista. Toimenpide-ehdotuksina tutkimuksessa suositeltiin ankkuritoimijoille tietojen vaihtamisen käytäntöihin ja reunaehtoihin liittyvää koulutusta. Toimenpidesuosituksen lisäksi tulokset erityisesti puoltavat ankkuritoiminnan jatkotutkimusten mekanismien selvittämistä liittyen ankkuritoiminnan kehittämiseen sekä vaikuttavuuteen. Kehittämisen osalta on jatkossa tarpeellista kartoittaa piirteitä ankkuritoiminnan ja rikosalttiuden vähenemisen välillä sekä miten vaikuttavuutta mitataan. (mt., 2022, 103–112.)

Kuva 4. Ankkuriprosessin paikallinen toteutuskonteksti (Kaakinen ym. 2022, 106).

2.4 HSS – Hoito syytteen sijaan

HSS – Hoito syytteen sijaan on vuonna 2001 käynnistetty malli, jossa alle 25-vuotias ensikertalainen, rikosnimikkeellä huumausaineen käyttörikos, sitoutuu avohoitojaksolle. Suoritettuaan hoitojakson hyväksytysti hän välttyy syytteeltä. Toimintamallissa korostuu poliisin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden monialainen yhteistyö. Lapin poliisilaitoksen koordinoima kehittämishanke toteutettiin Meri-Lapin alueella v. 2019-2020. Hankkeen tavoitteena oli nuorten kasvavaan

huumeiden käyttöön puuttuminen, huumeiden käytön ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. (Silvenius 2022). Tavoitteena oli myös juurruttaa hyväksi todettuja yhteistyömalleja pysyviksi malleiksi rakenteisiin. Mallin vaikuttavuutta sekä juurruttamisen tueksi tarvittavaa tietoa arvioitiin vuonna 2022 valmistuneella tutkimuksella. (Ristikari, Lilja & Niemelä 2022.)

Huumausaineiden käytön tiedetään lisäävän nuoren syrjäytymisriskiä ja syrjäytymisen aiheuttavan huomattavia kustannuksia yhteiskunnassamme. Myös niin kutsuttujen mietojen huumausaineiden käytön aloittaminen tai kokeilun kynnyks on madaltunut. Muuttuneisiin asenteisiin on tärkeää pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnallisesti. Alaikäisiin huumeidenkäyttäjiin voidaan tehokkaasti vaikuttaa paljastavan toiminnan, hyvän tiedonvaihdon ja hoidon avulla. Tavoitteena on tarjota HSS yhtenä hyvänä käytänteenä kuntien, seutukuntien ja hyvinvointialueiden ennaltaehkäiseviin rakenteisiin sekä sitoutua yhteisiin tavoitteisiin ja yhdessä tekemiseen. Moniammatillisena työnä toteutettu HSS-toimintamalli on taloudellisesti ja sosioekonomisesti kannattavaa toimintaa. (Silvenius 2022.)

Toimintamallissa asiakas allekirjoittaa poliisilta saamansa lähetelomakkeen. Lomakkeen tarkoituksena on antaa nuorelle tarvittavat tiedot hoitoonohjausmallin tarkoituksesta ja velvoitteista sekä vahvistaa asiakkaan suostumus mallin mukaisen hoidon toteutumiseen liittyvien tietojen luovuttamisesta poliisiviranomaiselle. Monialaisessa työryhmässä voi olla mukana edustajia esimerkiksi poliisista, sosiaalitoimesta, päihde -ja mielenterveystoimesta, järjestöistä sekä alle 18-vuotiaiden kohdalla lastensuojelusta. Jokaisella Lapin kunnalla sekä kaupungilla on valmius vastaanottaa HSS asiakas (Saapunki 2022).

Taulukko 1. Hoito syytteen sijaan lähetelomakkeen vastaanottajat Lapissa.

Enontekiö – Muonio	Enontekiö-Muonion mielenterveyspalvelut tai Enontekiön terveysasema
--------------------	---

Inari	Inarin sosiaalitoimi
Kemijärvi	Hyvinvointikeskus Lapponia, Perhe- ja mielenterveysklinikka Lapponia
Kemi – Keminmaa - Tervola	Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä / A-klinikka
Kittilä	Päiväkeskus Kataja
Kolari	Kunnan sosiaalitoimisto
Pelkosenniemi	Hyvinvointikeskus Lapponia, Perhe- ja mielenterveysklinikka Lapponia
Pello	Pellon mielenterveyspalvelukeskus
Posio	Nuorten Ystävät ry
Ranua	Ranuan hyvinvointikeskus, mielenterveystoimisto
Rovaniemi	Lapin nuorisasema Romppu
Salla	Hyvinvointikeskus Lapponia, Perhe- ja mielenterveysklinikka Lapponia
Savukoski	Hyvinvointikeskus Lapponia, Perhe- ja mielenterveysklinikka Lapponia
Simo	Oulunkaaren kuntayhtymä / Simon terveyskeskus
Sodankylä	Hyvinvointikeskus Sopukka / Perhekeskus mielenterveyspalvelut
Tornio	Tornion A-klinikka

Utsjoki	Utsjoen sosiaalitoimi
Ylitornio	Ylitornion mielenterveystoimisto

HSS – toimintamallin vaikuttavuuden arviointi

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (Itla) vuonna 2022 julkaistu arviointitutkimus koski Hoito syytteen sijaan -toimintamallia. Tutkimuksen kohteena oli mallin vaikuttavuus sekä yhteys nuoren hoitotuloksiin. Tutkimuksen tuloksena muodostui toimintamallille myös jatkoon kehittämissuosituksia. Tutkimus oli monimetelmäinen tutkimus, jossa tehtiin systemaattinen kansainvälinen kirjallisuuskatsaus ulottuen viimeisen kymmenen vuoden ajalle sekä toteutettiin puolistrukturoidut haastattelut. Kirjallisuuskatsauksessa selvitettiin, mitä HSS-mallia vastaavia muita toimintamalleja on olemassa ja mikä niissä on vaikuttavaa. Kansainvälisestä tutkimusaineistosta valikoitui tarkempaan tarkasteluun kahdeksan tutkimusta, jotka edustivat eri tieteenaloja. Hoito syytteen sijaan-toimintamallista voidaan todeta sen poikkeavuus kansainvälisestikin. Vain yhdessä kansainvälisessä kirjallisuuskatsauksen tutkimuksessa mainittiin poliisin ja toisen viranomaisen välinen yhteistyö. Vaikuttavuuden ero tutkimuskirjallisuuden valossa näyttäytyi siten, että muissa toimintamalleissa hoitoonohjaus ja monialainen yhteistyö tapahtui vasta sen jälkeen, kun nuori oli jo oikeusjärjestelmän piirissä. (Ristikari, Lilja & Niemelä 2022.)

Arvioinnin haastattelututkimuksella selvitettiin toimintamallia toteuttavien toimijoiden kokemuksia monialaisen yhteistyön toimivuudesta. Pilottitutkimuksen kohteena toimi Rovaniemen alue. HSS-toimintamallia toteuttavien toimijoiden haastattelututkimuksen tuloksista tunnistettiin toimintamallin vaikuttavuuteen liittyviä edistäviä sekä estäviä tekijöitä. Vaikuttavuuden edistäviä tekijöitä olivat yhteinen vastuu asiakkaista, aito monialainen lähestymistapa käsiteltävään ilmiöön, vakiintunut yhteistyörakenne sekä sosiaalityön resurssit. Estävinä tekijöinä mainittiin eri toimijoiden välinen yhteydenpidon vähäisyys, epäselvyydet vastuiden

koordinoinnissa, palveluiden kehittämiseen liittyvä nuorten osallisuuden vähäisyys sekä poliisin riittämättömät resurssit. Resurssivaje kohdistui poliisin paljastavan toiminnan eli nuorten huumausaineiden käyttörिकosten selvitystyöhön ja siihen liittyvien nuorten tunnistamiseen. Tällä puolestaan on vaikutus nuorten huumeidenkäyttäjien hoitoon ohjautumisen määrissä. Tutkimustuloksissa korostui eri toimijoiden välisen kommunikoinnin ja yhteisiin tavoitteisiin sitoutumisen tärkeys sekä monialaisten resurssien mahdollistaminen. Tutkimuspilotin mukaan HSS-toimintamallissa toteutuu hyvin sekä aito sitoutuminen yhteiseen tavoitteeseen eli nuorten huumausaineiden käytön ennaltaehkäisyyn sekä yhteistyöhön ja sen tiivistämiseen. (mt., 2022.)

Hoito syytteen sijaan – mallin jatkokehittämissuosituksset.

- Yhteisten keskusteluiden mahdollistaminen ajallisesti eri toimijoiden kesken. Mahdollistaa asioiden käsittelyn monipuolisemmin sekä yhteisten käytänteiden ja tavoitteiden arvioinnin
- Yhtenäisen ja ajantasaisen tiedonkeruun varmistaminen sekä yhteiset tiedonhallinnan välineet
- Nuoren hoitotulokseen liittyvä arviointi ja jatkoseuranta hoidon jälkeen. Mitä tietoa vaikuttavuudesta halutaan kerätä
- Nuorten osallisuuden lisääminen palvelun kehittämisessä
- Monialaisen yhteistyön ja verkoston vahvistaminen nuoren hoitajakson jälkeenkin. Hoitotulosten pysyvyyden varmistaminen jatkossa nuorelle löytyvän ”korvaavan tekemisen kautta.” (mt., 2022.)

2.5 MARAK - Moniammatillinen riskienarviointikokous

MARAK on vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. Toimintamalli on alun perin kehitetty Iso-Britanniassa vuonna 2002. Suomessa malli pilotoitiin vuosina 2010–2011 Oulun, Lahden ja Itäkeskuksen alueilla. Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi fyysistä, henkistä, taloudellista tai seksuaalista väkivaltaa ja se on tarkoitettu henkilöille, jotka kokevat tai elävät pari- ja lähisuhdeväkivallan uhan alla. Toimintamallin avulla voidaan käsitellä myös kunniaväkivaltatapauksia. MARAK kokoaa alueella toimivat asiakkaan auttamiseksi työskentelevät viranomaiset sekä järjestöt yhteen ja koordinoi asiakkaalle annettavaa tukea. Mallin mukainen työskentely

perustuu verkoston tietojenvaihtoon, jossa toiminta on huolellisesti suunniteltua. MARAK toimintamallin tavoitteena on tunnistaa parisuhdeväkivallan uhrit, jotka ovat korkeassa riskissä joutua uudelleen väkivallan uhriksi, kartoittaa parisuhdeväkivallan erityispiirteitä (THL 2012a, 2), katkaista parisuhdeväkivalta tai sen uhka ja tarjota avun tarvitsijalle helppo sekä nopea keino saada apua monelta ammattilaiselta yhdeltä kertaa (THL 2022b).

MARAK toimintamallin hyötyjä ovat:

- Työskentely moniammatillisissa ryhmissä mahdollistaa eri alojen ammattilaisille uuden tiedon ja näkemysten syntyminen mahdollistaen väkivallan uhrien auttamisen paremmin
- Työn päällekkäinen tekeminen vähentyy sekä tietojenvaihto viranomaisien ja ammattilaisten välillä sujuvoituu
- Moniammatillisen työryhmän turvallisuutta tukevan suunnitelman avulla asiakas saa avun nopeammin
- Toimintamallin vaikuttavuudesta saadaan suora palaute, onko asiakas saanut tarvitsemansa riittävän avun ja tuen. (mt., 2022.)

Menetelmä kokonaisuutena voidaan jakaa kahdeksaan eri vaiheeseen. Prosesin käynnistymiseen vaiheita on kaksi. Ensimmäisessä vaiheessa ammattilainen tunnistaa väkivallan uhrin ja tekee yhdessä hänen kanssaan riskin arvioinnin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta löytyy standardisoitu riskinarviointilomake, joka on tarkoitettu ainoastaan MARAK-menetelmään koulutettujen ammattilaisten käyttöön. Riskin arvioiminen tapahtuu lomakkeen avulla, jossa on 24 kysymystä. Kysymykset kartoittavat uhrin elämäntilannetta ja koetun väkivallan ulottuvuuksia. Jos lomakkeen 24 kysymykseen kertyy myönteisiä vastauksia 14 tai enemmän, osoittaa se parisuhdeväkivallan riskin merkittäväksi. Toisaalta pelkkä ammattilaisen huoli ja arvio vakavan parisuhdeväkivallan riskistä riittää perusteeksi ohjata asiakas MARAK-työryhmän autettavaksi. Kolmas ohjaamisen kriteeri on, jos poliisin kotihälytystehtäviä perheväkivalta-syykoodilla on viimeisen vuoden aikana kolme tai enemmän. (THL 2022 c.)

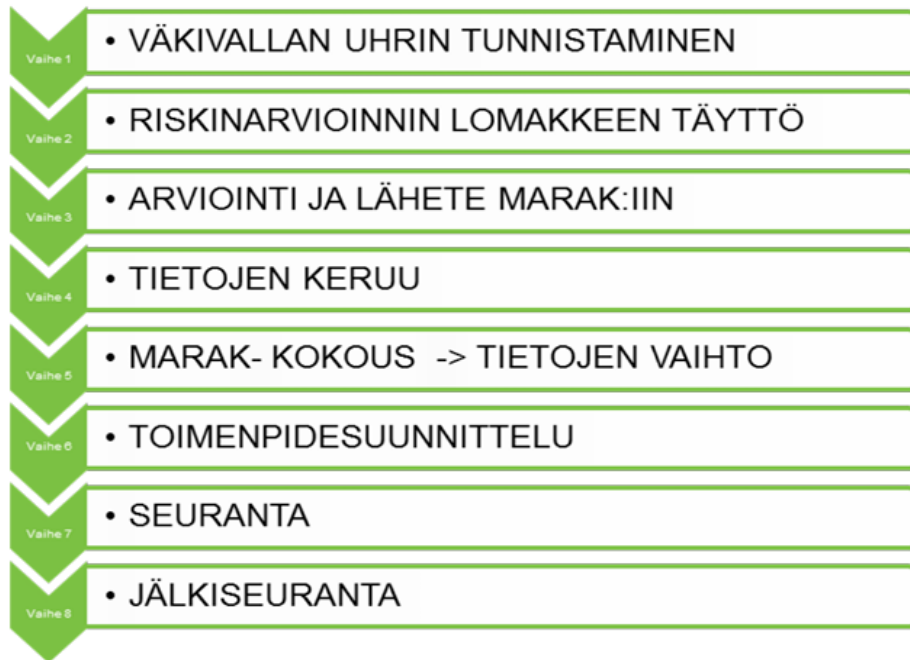
Toisessa vaiheessa uhrin suostumuksella (suostumuslomake) hänen tilannettaan käsitellään alueen MARAK-työryhmässä eli monialaisessa kokouksessa,

jossa hänelle laaditaan turvasuunnitelma. Asiakkaan ohjauskäytännöt työryhmiin voivat vaihdella paikkakunnittain. (Piispa & October 2017, 305–306.) MARAK-toimintamallin seuranta tapahtuu turvasuunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden toteutumisena. Mikäli vakivalta tai sen uhka jatkuvat tai jokin muu sovittu toimenpide ei ole toteutunut, tapaus käsitellään uudelleen MARAK-työryhmän kokouksessa. (Rikoksentorjunta 2022.)

MARAK-työryhmä on paikkakunnan tai alueen itsensä kokoama työryhmä, joka tarpeen vaatiessa on muunneltavissa. Työryhmään kuuluu edustajia esimerkiksi poliisista, sosiaali- ja terveystalvueluista, seurakunnasta, lastensuojelusta ja järjestöistä, esimerkiksi rikosuhripäivystyksen tukihenkilö. (THL 2022b, 2.) Viranomaisen, joka täyttää uhria koskevan riskinarviointilomakkeen ohjaa asiakastapausten työryhmän käsiteltäväksi (Rikoksentorjunta 2022). Tässä kohtaa on myös varmistettava ja huolehdittava asiakkaalle tarjottavasta tukihenkilön mahdollisuudesta (THL 2022b, 2).

Työryhmässä toimii nimetty puheenjohtaja, sihteeri ja jäsenet. Työryhmän jäsenten pysyessä pääsääntöisesti samoina, työskentely työryhmässä muodostuu vapautuneemmaksi sekä tiivistyy. MARAK-työryhmän kokoukset ovat yleensä kerran kuussa, suunniteltuina esimerkiksi puoleksi vuodeksi eteenpäin. Yksi tärkeä tehtävä työryhmässä on ryhmän toiminnan arviointi- ja kehittämistyö, jolla saadaan arvokasta tietoa, kuinka työryhmän toimintaa tai esimerkiksi kokoonpanoa tulisi kehittää. Kehittämis- ja arviointityötä voidaan tehdä myös yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa. MARAK:n toiminnan tehokkuuden kannalta on tärkeää, että työryhmissä on edustettuina keskeiset julkiset toimijat ja paikalliset väkivallan uhrien auttamiseen erikoistuneet palvelut. Jokainen toimija tuo omaa erityisosaamistaan mukaan ryhmän työskentelyyn. Kaikkien ollessa läsnä kokouksessa voidaan tietoa vaihtaa asiakkaan suostumuksella tehokkaasti. Siten työryhmällä on käytettävissään paras mahdollinen tieto, osaaminen ja asiantuntemus uhrin auttamiseksi. Tärkeänä huomiona on, että MARAK:n yhtenä tavoitteena on varmistaa avunsaanti uhrille. Työryhmän työskentelyssä tämä näyttäytyy siten, että ryhmän jäsen on yhteydessä uhriin päin tarjoten hänelle aktiivisesti apua. Toimintamallin tarkoituksena ei ole, että uhri itse joutuu

etsimään ja ottamaan yhteyttä mahdollisiin tahoihin saadakseen apua. (THL 2022b, 2.)

Kuva 5. MARAK-prosessi (THL 2022, MARAK-perehdytyspaketti, 5).

MARAK-toimintamallin mukaisia alueellisia työryhmiä, joista on kirjattu suostumuslomakkeet Terveyden- ja hyvinvoinnin laitokselle on Suomessa yhteensä 41. Lapin maakunnan osalta työryhmät on perustettu Rovaseudun (Rovaniemi, Rana), Länsi-Pohjan (Kemi, Keminmaa ja Tornio) sekä Ylä-Lapin (Inari, Utsjoki) alueille. (October 2022.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa valtakunnallisesta toimintamallin koordinoinnista ja arvioinnista. (THL 2022 c).

MARAK - toimintamallin vaikuttavuuden arviointi

MARAK-toimintamalli ja riskienarviointilomake ovat osoittautuneet Suomessa tehokkaiksi väkivallan kartoittamisen välineiksi sekä menetelmän tulokset uhrin turvallisuuden parantamiseksi ovat lupaavia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut arviointitutkimukset MARAK-toimintamallin vaikuttavuudesta vuosina 2012, 2014 sekä 2017 joka on tällä hetkellä uusin julkaistu arviointitutkimus. Tutkimuksen aineistoina on käytetty riskinarvioinnin lomakkeita, poliisin tilastoja, tu-

kihenkilöiltä kerättyä tietoa sekä uhreille tehtyjä puhelinhaastatteluita. Turvallisuuden parantumista arvioitiin vertaamalla rikosilmoitusten kehitystä vuosi ennen ja puoli vuotta jälkeen MARAK- käsittelyn. Rikosilmoitustiedot yhdistettiin Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen aiemmin tuottamaan tilastoaineistoon. Vuoden 2017 tutkimuksessa seuranta-aikana käytettiin ajanjaksoa 1.10.2010 – 30.3.2015. Tutkimustieto osoittaa MARAK:n vaikuttavuudesta, että seurantajakson aikana n. 80 prosentilla ei ollut uusia rikosilmoituksia saman tekijän tekemästä väkivallasta parisuhteessa. Huomioitavaa on, että Suomessa tapauksista vain noin neljäsosa tulee MARAK-työryhmän käsittelyyn poliisin ohjaamana. (Piispa & Oktober 2017, 306–310.) Vuonna 2019 MARAK-työryhmissä käsiteltiin yhteensä 203 asiakastapausta, joista työryhmään ohjautui turvakodeista 71 kpl ja sosiaalityön palveluista 57 kpl (October 2019, 15).

Arviointitutkimuksen johtopäätöksissä todetaan riskinarviointilomakkeen olevan hyvä työväline asiakkaan kokeman väkivallan sekä kokonaistilanteen kartoittamiseen. Riskinarvioinnin edellytyksenä on, että parisuhdeväkivallan uhri tunnistetaan ensin joko sosiaali- tai terveystalveissa, järjestöissä tai poliisin toimesta. Kokemukset 2017 julkaistussa raportissa kuuden vuoden seuranta-ajalta osoittavat eri toimijoihin kohdistuvasta osaamisvajesta. Osaamisvajeet liittyvät parisuhdeväkivaltaan ilmiönä, väkivallan tunnistamiseen sekä asiakkaalta kysymiseen. Puutteet parisuhdeväkivallan tunnistamisessa tai siihen puuttumisessa vaikuttavat väkivallan uusiutumisen riskinarviointiin. Parisuhdeväkivaltaa kokevien uhrien haastattelututkimus osoitti MARAK-toimintamallin vaikuttavuudesta, että riskinarviointilomakkeen täyttäminen yhdessä viranomaisen tai muun toimijan kanssa, oli uhrille kokemuksena avaava ja havainnollistava kuinka pahassa väkivallan kierteessä uhri elää. (mt., 2017, 310–311.)

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Selvitys rakentuu laadullisen tutkimuksen elementteihin, aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, empiiriseen aineistoon sekä tekijän omaan ajatteluun ja päättelyyn (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 6). Aineistonkeruumenetelminä toimivat asiantuntijahaastattelut, asiantuntijakeskustelut sekä kuntakohtaiset työpajat. Analyysimenetelmänä toimi aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja lähestymistapana realistinen tarkastelutapa, jossa kiinnostus kohdistuu aineistoon ja mitä siinä kerrotaan tutkittavasta aiheesta (Gunther, Hasanen & Juhila 2022).

Tässä kappaleessa esitellään asiantuntijahaastatteluiden ja keskusteluiden tulokset toimintamallikohtaisesti sekä keskeiset kehittämiskohteet. Työpajatuotokset esitetään työpajoissa läpi käytyjen teemojen mukaisesti. Lopuksi eri menetelmin kerätty aineisto yhdistetään.

3.1 Asiantuntijahaastattelut -ja keskustelut

VASA-hankkeen aikana toteutettiin Lapin alueella arjen turvan toimintamalleja käyttäneille asiantuntijoille haastattelut (N=20) ja vapaamuotoisemmat keskustelut (N=7). Asiantuntijahaastattelut sekä -keskustelut toteutettiin puolistrukturoidun haastattelun muodossa. Liian rajattu tai tiukka kysymysten asettelu voi jättää haastattelussa saadun tiedon vajaaksi sekä mahdolliset hiljaiset signaalit ”piiloon”. Haastateltavat valittiin toimintamalleihin liittyvän kokemuksen ja organisaation perusteella, moniammatillisuus huomioiden. Tavoitteena oli saada laajempaa kokemuspohjaista tietoa käytön nykytilasta ja mallien toimivuudesta. Haastattelukysymyksillä haluttiin saada tietoa seuraaviin kysymyksiin:

- Nimi, organisaatio, työtehtävä
- Toimintaympäristö, jossa haastateltava työskentelee ja miten se linkittyy arjen turvan toimintamalleihin
- Miten nuoret ohjautuvat teidän toiminnan pariin
- Millaisia kokemuksia teille on syntynyt mallien toimivuudesta

- Ketä yhteistyökumppaneita ja verkostoja toimintaanne liittyy
- Millaisia kehittämistarpeita teillä on noussut käytössänne oleviin malleihin liittyen
- Tunnistatko muita nuorille suunnattuja moniammatillisia toimintamalleja, joilla halutaan ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja lisätä varhaista puuttumista
- Mitä muuta haluat sanoa?

Haastattelut tehtiin pääsääntöisesti Microsoft Teams-etäyhteyden kautta ja haastattelut tallennettiin. Aikaa varattiin 60 min per haastateltava. Haastattelijana toimi Vasa-hankkeen osatoteuttajana toimivan Lapin ammattikorkeakoulun projektisuunnittelija.

Taulukko 2. Toteutetut asiantuntijahaastattelut

Poliisiviranomainen	6
Järjestötoimija	2
Hyvinvointikoordinaattori	1
Sovittelutoimisto	2
Hanketoimijat	2
Nuorisopalvelut	3
Sosiaali- ja terveystoimi	9

Haastattelujen tulokset jaoteltiin kolmen valtakunnallisen toimintamallin mukaisesti (MARAK, HSS ja Ankkuri). MARAK on vakavan parisuhdeväkivallan riskin arvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. Lappilaisten toimijoiden esille tuomat kokemukset ja havainnot on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. MARAK toimintamallin haastatteluiden koonti.

Hyvät käytänteet
<ul style="list-style-type: none"> • Työn päällekkäinen tekeminen vähentyy sekä tietojenvaihto viranomaisen ja eri ammattilaisten välillä sujuvoituu • Kokoukset etukäteen kalenteroitu esimerkiksi puoleksi vuodeksi kerrallaan • Jokainen valmistautunut esittelemään oman vastualueen tilanteen

- Kokoukset ajallisesti napakoita, edellyttää toimivaa yhteistyötä ja valmistautumista
- Suora palaute asiakkaalta, onko hän saanut tarvitsemansa riittävän avun ja tuen
- Seurankunta mukana työryhmässä (kriisiapu ja mahdollisuuksien mukaan taloudellinen tuki asiakkaalle)
- Asiakkaan voimavaroista huolehtiminen, ei luukuteta avun hakemisessa
- Rikosuhripäivystyksen rooli koettu hyväksi tuen lisäksi (ohjautuvuus, tunnettavuus)

Kehittämisen kohteita

- MARAK-työryhmien kokoonpanossa paljon kuntakohtaisia eroja
- Poliisin kautta tulevan ohjauksen ja neuvonnan lisääminen
- Osaaminen lisääminen väkivallan uhrin kohtaamisessa ja aiheen puheeksiottamisessa
- Oikeaan palveluun ohjaaminen asiakkaan tarpeita vastaaviksi
- Lappi alueena -> pieniä kuntia, häpeällinen asia viedä oma asia pienen paikkakunnan työryhmän käsiteltäväksi
- Työryhmän jäsenen työajan käytöstä sovittu / kk, myös sijaisjärjestelyistä
- Työryhmän kokoonpano, keiden on hyvä olla mukana, jotta avunsaanti käynnistyisi jo kokouksen aikana
- Toimintamallin tunnettavuuden lisääminen

Hoito syytteen sijaan (HSS) on toimintamalli, jossa huumeiden käyttäjille ja kokeilijoille annetaan rangaistuksen sijaan mahdollisuus päihdehoitoon. Lappilaisien toimijoiden kokemuksia ja havaintoja on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Hoito syytteen sijaan (HSS) toimintamallin haastatteluiden koonti.

Hyvät käytänteet

- Selkeä toimintamalli
- n. 80% hoidon aloittaneista nuorista suorittaa hoitajakson loppuun
- Asiakkaan tilannetta kartoitetaan koko hoitajakson ajan eri palvelutarpeisiin liittyen
- Nuori maksusitoumuksella toiselta paikkakunnalta hoidon piiriin

Kehittämisen kohteita

- Nuorten ohjautuminen palvelun piiriin
- Tarve ennaltaehkäisevään toimintaan kasvaa
- Moniammatillisen työryhmän jäsenillä oltava kaikilla toiminnan tavoite kirkkaana sekä tieto miten tavoitteeseen päästään
- Tiedonkulku eri toimijoiden välillä
- Toimintaa kehittäessä myös ”käytännön tekijät” suunnittelun mukaan
- Töiden resursointi vs. käytettävä työaika
- Toimintamallin käynnistämisen sekä pysyvyyden varmistaminen (ohjausryhmä, koordinaatio)
- Eri toimijoiden vastuut ja tehtäväkenttä tunnettava, jotta tiedon kulkeminen sekä kysyminen sujuu jouhevasti
- Ikärajan nostaminen (nykyisin alle 25-vuotiaat)
- Hoitajaksojen pituus eri alueilla eri pituinen
- Yllätysseulojen määrän lisääminen
- Jouhevuus moniammatillisen ryhmän kokoonpanossa tarveharkinnan mukaan
- Ei oleteta tai tiedetä mitä nuori haluaa tai ei halua
- Jatkuvuuden seuranta -malli, käytänteet puuttuu / hajanaiset
- Loppuraportin informatiivisuus, lomakkeen yhtenäistäminen
- Tieto myös hoitavalle taholle hoitajakson jälkeen tehdystä poliisin / syyttäjän päätöksestä
- Järjestöjen hyödyntäminen nuoren ankkuroinnissa korvaavan toiminnan pariin
- Tilastointiin liittyvät asiat ja käytänteet

Ankkuri-toiminta kohdistuu varhaisessa vaiheessa nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Lappilaisten toimijoiden kokemuksia ja havaintoja esitellään taulukossa 5.

Taulukko 5. Ankkuri toimintamallin haastatteluiden koonti.

Hyvät käytänteet

- Toimintamallin struktuuri
- Etukäteen kalenteroitu toiminta
- Nuoren suostumuksella tietojen vaihto eri toimijoiden välillä
- Työaika resursoitu ja sovittu toimintaan
- Nuoristyön ja etsivän nuorisotyön rooli tunnistettu hyväksi tavaksi löytää tuen tarvitsijoita yläkoulussa
- Sovittelutoimiston rooli nuorten rikos- ja riita-asioissa
- Toimintamallin struktuuri

- Etukäteen kalenteroitu toiminta
- Nuoren suostumuksella tietojen vaihto eri toimijoiden välillä

Kehittämisen kohteita

- Nykypäivän ilmiöihin liittyen tarve Ankkurin kaltaiselle toiminnalle kasvaa
- Nuorten ohjautuvuus palveluun
- Ohjausryhmän ja koordinaation tärkeys. Toiminnan laadun varmistus, kehitys sekä koulutukset
- Ankkuri-toimintaan perehdytys moniammatillisessa työryhmässä
- Asiakassopimusten sisällön kirjo, yhtenäistäminen tietosisältöön
- Yhteinen Ankkuri-tiimi laajemmalle alueelle
- Ankkuri-toiminnan tilastointikäytänteet, jälkiseuranta sekä vaikuttavuuden arviointi

Kaikkien kolmen valtakunnallisen toimintamallin haastatteluissa nousi esiin kolme teemaa, joiden alle havainnot ja kehittämistarpeet on jaettu. Teemat ovat Johtaminen, Moniammatillisen ja monitoimijaisen työryhmän toiminta sekä Toimintamallien vaikuttavuus. Teemakohtaiset havainnot ja kehittämistarpeet on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6. Arjen turvan valtakunnallisten toimintamallien kehittämiskohteiden teemat koottuna asiantuntijahaastatteluiden- ja keskusteluiden pohjalta.

Johtaminen

- Ohjausryhmän tärkeys.
 - Koordinointi, resurssit, koulutukset, vaikuttavuuden arviointi, yhteiskehittäminen
- Seutukunnallinen / alueiden yhdistäminen toimintamalleissa
- Resurssointi
 - Asiakasohjautuvuus, mallin mukaiseen toimintaan sitoutuminen. Tarvittavat ja riittävät jäsenet työryhmään. Oman työn ohella tekeminen vaikuttaa sitoutumiseen. Työajankäytöstä sovittu ja resursoitu / kk. Henkilöiden vaihtuessa toiminnan varmistaminen uusilla työryhmän jäsenillä
- Motivaatiokartoitus
 - Työryhmän jäsenellä aito halu tehdä tuloksellista työtä moniammatillisessa -ja monitoimijaisessa työryhmässä sekä kiinnostus toimintamallien teemoja kohtaan
- Toimintamallien tunnettavuus, sisäinen ja ulkoinen

- Suunnitelmat ja sitoutuminen
- Esihenkilöiden välinen luottamus heijastuu työryhmän keskinäiseen tekemiseen

Monialaisen ja moniammatillisen työryhmän toiminta

- Ryhmän muodostuminen, dynamiikka ja luottamus. Asiakastilanteissa ryhmänä edustaminen ja toimiminen
- Tarkka tieto jäsenten vastuista ja tehtävänkuvista
- Sitoutuminen yhteiseen tavoitteeseen ja sen tärkeyteen, motivaatio -> edellytys vaikuttavalle toiminnalle
- Säännöllinen tietojenvaihto ja tiedonkulku
- Monialaisen työn reflektointi yhdessä, säännöllisesti. Onnistumisten ja kehittämistarpeiden huomioiminen. Jos jokin ei toimi, siihen puuttuminen
- Järjestöjen ja elinkeinoelämän roolin tunnistaminen palveluohjauksessa

Toimintamallin vaikuttavuus

- Jälkiseuranta
- Tilastointi
- Arviointi
- Toiminnan kehittäminen

3.2 Kuntakohtaiset työpajat

Aineistonkeruu sisälsi Itä-Lapin seutukunnan alueella toteutetut kuntakohtaiset työpajat (Kemijärvi, Pelkosenniemi, Posio, Salla ja Savukoski). Työpajoihin kutsuttujen toimijoiden organisoinnista oli sovittu seutukunnallisessa hyvinvointi- ja turvallisuustyöryhmässä siten, että työryhmän edustajat selvittivät oman kunnan osalta työpajoihin osallistuvat henkilöt ja ilmoittivat osallistujat sovitulle yhteyshenkilölle. Työpajoihin toivottiin osallistujia kunnan, seurakunnan, järjestö- ja elinkeinoelämän sektoreilta.

Taulukko 7. Itä-Lapin kuntien työpajojen osallistujat kuntakohtaisesti taustaorganisaation mukaan.

	Kunta	Järjestö/ Hanke	Seurakunta	Poliisi	Lapin AMK (vastuujärjestäjä)	Itä-Lapin kunta-yhtymä	Lapin hyvinvointialue	Yhteensä osallistujat
Kemijärvi	3	3	1	1	2	2	2	14
Pelkosenniemi	7	1		1	1	1		11
Posio	9	3	1	2	1	1	1	18
Salla	9	3		1	1	1	2	17
Savukoski	4	1	1	1	1	1	1	10

Työpajat toteutettiin osallistavina sekä keskustelemina moniammatillisina ja monitoimijaisina tilaisuuksina. Tilaisuuksien alussa hankeryhmä esitteli ja kävi kertauksenomaisesti läpi:

- Vasa-hankkeen investointiosa 2 tavoitteet
- Hankkeen osatoteuttajat sekä budjetit
- Lapin hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen sekä kehittämiseen liittyvät kirjaukset (mainintana) Lappi-sopimuksessa ja Lapin hyvinvointialueen hallintosäännössä
- Kansainvälisesti palkitun Lapin arjen turvan toimintamallin toiminta-ajatus
- Arjen turvan valtakunnalliset toimintamallit: Ankkuri, HSS, MARAK
- Hyvinvointilähete (linkkihenkilötoiminta)
- Vasa-hankkeen (5/2022 – 12/2022) arjen turvan toimintamallien ja hyvinvointilähete -toiminnan prosessit

Taulukko 8. Kuntakohtaisten työpajojen koonti teemoittain.

1. Kunnassa olevat nykyiset rakenteet, käytössä olevat toimintamallit ja yhteistyörakenteet

- Arjen turvan toimintamallit (Ankkuri, HSS ja MARAK) ovat melko tuntemattomia kyseisillä alueilla

- Ennaltaehkäisevä työ koetaan erittäin tärkeänä
- Hyvinvoinnin terveyden ja turvallisuuden rakenteet ovat alueilla vielä rakentumassa / suunnitellussa
- Itä-Lapin hyvinvointi- ja turvallisuustyöryhmä on koettu hyväksi ja tarpeelliseksi
- Yhteistyön kannalta koetaan pienen paikkakunnan eduksi ”kaikki tuntee toisensa” eli tunnetaan toisten tehtäväkenttä sekä matala kynnyks yhteistyön tekemiseen eri toimijoiden kesken
- Tulevan hyvinvointialueen ja kunnan yhdyspinnalla toimivat ”vastinparit” vielä valmistelussa
- Seutukunnan alueilla olemassa olevia rakenteita liittyen moniammatillisiin työryhmiin, joiden tavoitteena puuttuminen nuorten syrjäytymiseen sekä hyvinvoinnin lisäämiseen. Toiminta ei kuitenkaan välttämättä ole ennaltaehkäisevää tai varhaista puuttumista, enemmänkin tapauskohtaista puuttumista tilanteisiin. Työryhmän toiminnalla ei välttämättä ollut omistajuutta sekä struktuuri saattoi puuttua, palaverit ”kuulumisten vaihtoa”
- Yhteistyön lisäämistä varhaiskasvatuksen, koulun sekä sosiaali- ja terveystoimen välillä
- Etsivä nuorisotyö koetaan erittäin hyväksi ja tärkeäksi
- Nuorten rikos- ja riita-asioissa sovittelutoiminta on koettu hyväksi toimintatavaksi. Sovittelutoiminta käytössä vaihtelevasti
- Poliisi on mahdollisuuksien mukaan jalkautunut esim. nuorisotiloille, kouluun, urheilutapahtumiin ja tilaisuuksiin, joissa on nuoria
- Arjen turvan valtakunnallisia toimintamalleja ei ole kannattavaa perustaa jokaiseen kuntaan omaa. Perusteluina osaamisen ylläpito, työryhmän jäsenet ja sijaisuusjärjestelyt, nuoria alueella vähän

2. Tämänhetkisiä haasteita ja ilmiöitä liittyen huolta aiheuttaviin nuoriin ja ennaltaehkäiseviin toimiin

- Omassa kunnassa ei välttämättä jatko-opiskelupaikkaa peruskoulun jälkeen. Nuori joutuu opiskeluiden perässä kasvukeskuksiin, jos syrjäytymisriski jo olemassa, suuri mahdollisuus ajautua vaikeampiin tilanteisiin
- Päihteiden käyttö
- Fyysisen väkivallan lisääntyminen
- Nuorten kielenkäyttö huolestuttaa ja hämmentää, tapa puhua rumasti ja uhkaavasti
- Liikennekäyttäytyminen (päihteet, uhkaava ajotapa, ei kypärää)
- Yksinäisyys
- Liikkumattomuus
- Kulkuyhteydet haastavat tapahtumiin, harrastuksiin, urheiluseuroja ei välttämättä ole tai on kaukana
- Ylisukupolvinen toiminta näkyy esimerkiksi seurakunnan perhe- ja nuorisotyössä
- Tiedonvaihtoon ja jälkiseurantaan liittyvä käytäntö, jos nuori käy vain yhden kerran ankkuritapaamisessa

3. Elinkeinoelämän ja yhdistysten kanssa tehtävä yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi

- Yritystoimijoita voi olla paikkakunnalla vähän, vaikeuttaa nuoren työllistymistä tai työkokeilua
- Yritykset sponsoroivat urheiluseuroja
- Viranomaisverkoston ja elinkeinoelämän yhteistyö vähäistä
- Yläastelaisille mahdollisuuksien mukaan TET-harjoittelupaikkoja ja kesätöitä
- Seurankunnan järjestämä yhteisvastuukeräys paikallisten kauppaliikkeiden yhteydessä rippikoululaisille
- Oppilaitosyhteistyötä esimerkiksi leirikoulujen järjestämisessä
- Seurakuntien nuorten kesätyöllistäminen vaihtelee
- 4H-yhdistystoiminta aktiivista osalla alueita, vaikka määrät voi olla pieniä, on myös työllistänyt nuoria
- Nuoria on myös työllistynyt kesätyön jälkeen esimerkiksi kauppoihin
- Nuoren mielikuvan muodostumisen tärkeys omasta paikkakunnasta hyvänä kotipaikkakuntana ”meitä tullaan vastaan, meistä välitetään.”
- Alueilla vaihtelua kunnan, järjestöjen ja elinkeinoelämän yhteistyön tekemisessä

4. Huolenaiheet, jotka mietityttävät liittyen yhdyspinta työskentelyyn hyvinvointialueen kanssa tai muuhun, josta olisi hyvä yhteisesti puhua

- Hyvinvoinnin, -terveyden, - ja turvallisuustyön edistämisen resurssit huolettavat yhdyspintatyöskentelyssä
- Rakenteet ja ns. vastinparit vielä suunnittelussa
- Päällekkäisiä työryhmiä ei perustettaisi
- Olemassa olevien hyvien ja toimivien verkostojen hyödyntäminen myös jatkossa
- Verkostoituminen ja toimiva yhteistyö toiveena
- Molemminpuolinen halukkuus yhdessä tekemisen rakentamiseen
- Kuraattorien siirtyessä hyvinvointialueelle oppilashuollon työryhmien yhdyspintatyöskentely huolettaa sotepalveluiden ja oppilaitosten välillä (oppilashuolto)
- Lappi on iso alue, jossa erilaisia toimintatapoja ja -kulttuureita alueittain ja kunnittainkin. Toivotaan, ettei ahdeta kaikkia samaan muottiin ja johdeta vain ylhäältä
- Toivotaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä, yhteisten ratkaisujen etsimistä, hyvien ja toimivien kokemusten jakamista sekä avointa tiedon jakamista
- Tasavertaisuuden ja yhdenvertaisuuden huomioiminen kuntien välillä
- Tasavertaisten palveluiden varmistaminen koko Lapin alueelle
- Sosiaali- ja terveystoimen resurssit keskitetyksi ja mahdollisesti isompina alueina eri toimintamalleille
- Kuraattorit ja kouluterveydenhoitajat hyvinvointilähetteen tekijöiksi

- Alle 18-v. tarvetta rinnallakulkijaan (linkkihenkilö) -> ei ole välttämättä ”nuoria” linkkihenkilöitä
- Voitaisiinko nuori ohjata linkkihenkilön välityksellä esim. etsivän nuorisotoiminnan pariin.
- Kuntarajat ylittävä linkkihenkilötoiminta kiinnostaa, jos ei omasta kunnasta löydy linkkihenkilöitä tai ovat liian tuttuja
- Tiedon levittäminen / info erilaisista kunnan / alueen toimintamalleista tai -tavoista ”kuka tekee ilmoituksen, minne tekee, miten tekee jne”.
- Huoli-ilmoituksen voi tehdä ikäihmisestä tai työikäisestä ja tästä pitäisi saada tietoa levitettyä eteenpäin kuntalaisille
- Kyläyhdistykset ym. pitävät erilaisia tapahtumia / tilaisuuksia, mutta siirtykö sieltä tarvittaessa tieto esim. terveydenhuoltoon? Tähän toimintaan olisi tarpeellista kytkeä jokin linkki?
- ”Muutoksen näkeminen mahdollisuutena, yhteiseen veneeseen nousemisena, joka tarvittaessa voi vaatia uudenlaista joustavuutta ja katsantokantaa”

Hyviä käytänteitä ja hienoja tekoja

- Kiusaamista esiintynyt joka ikäryhmissä, tästä johdettuna kunnassa laadittu yhteiset harrastamisen säännöt, nollatoleranssi kiusaamiselle
- Mielenterveys ja perheneuvola tehneet vahvaa yhteistyötä, sijoitettujen lasten määrä vähentynyt viime vuosina merkittävästi
- Eläkeläisjärjestöt ja SPR aktiivia alueella, koulutettu vapaaehtoisia ikäihmisten ulkoilukaveriksi
- Arjen turvaa toimintamallin hengen mukaisesti kyläyhdistykset ja yhteisöt huolehtivat yhteisöllisesti alueen ikäihmistien hyvinvoinnista
- ”Voisiko nuorten digitaitojen näppäryyttä hyödyntää esimerkiksi yritysten ja yhdistysten somemarkkinoinnissa (pienää korvausta nuorelle)? Vaatisi jonkin kurssin sekä oppilaitosyhteistyön alueen yritysten kanssa?”
- Peruskoulun päättävät 9 lk. oppilaat saavat ”itsenäistymiskassin”, joka sisältää esimerkiksi astioita, pyyheitä ja muita tarvikkeita uuden elämänvaiheen aloitukseen jatko-opiskeluiden parissa. Tämän toteuttavat yhteistyössä kunta, yritykset ja yhdistykset.

3.3 Aineistojen analyysi

Ennaltaehkäisevä työ koetaan pilottialueella erittäin tärkeäksi. Huolta herättäviä aiheita oli nuoren varhainen itsenäistyminen ja pärjääminen toisella paikkakunnalla siirryttäessä jatko-opiskeluihin. Muita ilmiöitä ovat lisääntyvät päihdeongelmat ja yleisesti nuorten keskuudessa muuttuneet asenteet esimerkiksi huumausaineita kohtaan, fyysisen ja sanallisen väkivallan lisääntyminen sekä holtiton lii-

kennekäyttäytyminen. Huolta herättivät myös nuorten liikkumattomuus sekä yksinäisyys. Tässäkin huomioiden eri alueiden väliset erot esiintyvien ilmiöiden suhteen.

Organisaatioissa tulisi varhaiskasvatuksesta lähtien varautua esimerkiksi neuropsykiatristen haasteiden tunnistamiseen ja siihen liittyvän ammatillisen osaamisen vahvistamiseen. Yläkouluissa toimiva etsivä nuorisotyö on koettu toimivaksi syrjäytymistä ennalta ehkäisevässä työssä. Alueellisesti etsivän nuorisotyön toimenkuvissa sekä käytettävissä olevassa työajassa on eroavaisuuksia. Etsivät nuorisotyöntekijät tekevät jo nyt maakunnallista ja alueiden välistä yhteistyötä. Kehittämisen näkökulmasta toimintaa voisi vahvistaa tai ainakin tarkastella jatko-opiskeluiden nivelvaiheessa, nuoren mahdollisesti siirtyessä opiskelemaan toiselle paikkakunnalle. Paikkakunnilla, joissa arjen turvan toimintamalleja on käytössä, on etsivä nuorisotyöntekijä tarvittaessa mukana tai aina osana moniammatillista työryhmää. Etsivällä nuorisotyöntekijällä on tärkeä rooli alueen nuoriin liittyvistä tilanteista ja ilmiöistä. Esiin nousi, voisiko linkkihenkilötoimintaa hyödyntää linkittäessä nuorta etsivän nuorisotyön pariin ja sitä kautta nuorelle mielekkään tekemisen pariin. Kertyneiden kokemusten mukaan joskus voi olla haastavaa löytää nuorelle sopivaa linkkihenkilöä.

Poliisin ennalta estävän työn strategiassa (ENSKA) 2019 – 2023 todetaan, että yksi keskeisimpiä voimavaroja ennalta estävässä työssä on yhteistyö ja yhdessä tekeminen. Yhteistyökumppaneita voivat esimerkiksi olla muut viranomaiset, kansalaisyhteiskunta sekä järjestöt. (ENSKA 2019, 18.) Strategiassa mainitaan myös työmuotona POR, paikallinen ongelmanratkaisu. Työmuodon tarkoituksena on turvallisuusongelmien ratkaiseminen paikallisesti, eri toimijoiden kanssa yhteistyössä. Työmuoto edellyttää, että poliisilla on käytössä toimivat yhteistyöverkostot sekä kommunikaatiokanavat, jotka tuottavat tietoa kehittyvästä ongelmasta riittävän varhain. Paikallisesta ongelmanratkaisusta tulevat hyödyt ovat laajat. Ongelma ja taustasyyt tunnistetaan yhteistyössä, jonka jälkeen yhteistyössä päätetään, miten ongelma ratkaistaan kestävästi, ilman että se siirtyy toiseen paikkaan tai toistuu myöhemmin uudelleen. Mallin avulla voidaan ratkaista haasteita, joihin poliisilla on yksin vain vähän vaikutusmahdollisuuksia. Työmuoto ja siihen

liittyvä yhdessä tekeminen lisäävät luottamusta eri toimijoiden välillä sekä kansalaisten luottamusta poliisiin. Toimiessaan toimintamuoto tuottaa tietoa paikallisesta tilanteesta. (mt., 21 – 22.)

Poliisin näkökulmasta Itä-Lapin alueella tulee ilmi alaikäisten tekemiä rikoksia melko vähän. Poliisin näkemyksen mukaan usein samat henkilöt toistuvat alueen lähi- ja parisuhdeväkivaltatapauksissa. Ylisukupolvinen toiminta on myös tunnistettu seurakunnan toiminnoissa. Tärkeäksi ja toimivaksi käytännöksi todettiin poliisin, koulun ja etsivän nuorisotyön yhteistyö, jonka toivotaan säilyvän siirryttäessä hyvinvointialueelle. Mahdollisuuksien mukaan poliisi jalkautuu myös tapahumiin, joissa on nuoria. Liikenneturva haluaa osallistua jatkossakin omalla työpänsä kunnien ja hyvinvointialueen liikenneturvallisuuksien tukemiseen.

Tiedon kulkuun liittyvät tekijät nousivat esiin vahvasti. Tiedon kulun haasteet jaetaan tässä selvityksessä organisaation sisäisiin ja ulkoisiin tiedon kulun tarpeisiin. Moniammatillisesti toimivien yhteistoimintaryhmien osalta haasteet liittyivät eri toimijoiden tehtävänkuvien ja vastualueiden tunnistamiseen. Tämä koettiin aikaa vieväksi ja turhauttavaksi selvitystyöksi muutenkin kiireisen työarjen keskellä. Tiedon kulkuun myös läpi eri toimijoiden organisaatioiden, tarkoittaen johtoa sekä käytännön työntekijöitä liittyen esimerkiksi työn tekemistä koskeviin päätöksiin, kunnassa käytössä oleviin toimintamalleihin sekä tietojenvaihtoon eri toimijoiden välillä pidettiin tärkeänä sekä tähän toivottiin kehittämistä.

Ulkoiseen tiedonkulkuun liittyvinä asioina nousi esiin käytössä olevien toimintamallien tunnettavuus alueella. Tunnettavuudella on vaikutus esimerkiksi toimintamallien asiakasohjautuvuuteen, mutta myös yhdistysten, seurakunnan ja elinkeinoelämän kanssa tehtävään yhteistoimintaan. Kaivattiin esimerkiksi tarkempaa tietoa ja selkeitä ohjeita, miten menetellä, jos kansalaisella nousee huoli toisesta ihmisestä. Esille nostettiin kokemus siitä, liikkuuko tieto kyläyhdistystapahumissa -ja tilaisuuksissa esille nousseista tarpeista esimerkiksi terveydenhuoltoon. Kokemus siitä, että vaikeista asioista puhuminen ja tieto käytössä olevista toimintamalleista, esimerkiksi parisuhde -tai lähisuhdeväkivallasta voi madaltaa kynnystä vaikean ja häpeällisen asian esiin nostamisessa.

Resurssointia käsiteltiin eri näkökulmista. Vahvana esiin nousi poliisin rajalliset resurssit sekä kuntien henkilöiden työn- ja tehtävänkuvat, jotka sisälsivät useita eri työtehtäviä. Tällä koettiin olevan suuri vaikutus työstä selviytymisen tunteeseen, motivaatioon, sitoutumiseen sekä asiakasohjautuvuuteen. Tästä syystä koettiin erittäin tärkeänä, että esihenkilön kanssa on etukäteen sovittu tarvittavasta työajan käytöstä työskentelylle monitoimijaisessa työryhmässä.

Resurssointiin liittyvänä tärkeänä tekijänä oli myös monitoimijaisen ryhmän koordinoivastuu ja ohjausryhmätoiminta. Tämän koettiin tuovan struktuuria toiminnalle, varmistavan tarvittavan koulutus - ja yhteiskehittämistoiminnan sekä henkilöiden vaihtuessa tai sijaisjärjestelyissä ryhmän toiminnan jatkuvuuden varmistamisen. Resurssointiin liittyvänä tekijänä voidaan mainita myös henkilövalintojen vaikutukset monitoimijaisen työryhmän ryhmädynamiikkaan. Haastatteluissa ilmeni, että työryhmän jäsenillä tulee olla aito halu tehdä työtä moniammatillisessa ja monitoimijaisessa työryhmässä sekä kiinnostus toimintamallissa autettavia tai tuettavia asiakasryhmiä kohtaan. Tämän koettiin vahvistavan koko ryhmän tuloksellista toimintaa, luottamusta, sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin sekä hyvään asiakaskokemukseen.

Osaaminen tunnistettiin useamman tekijän kautta resurssointiin liittyen. Asiantuntijahaastatteluissa sekä kuntakohtaisissa työpajoissa nousi esiin arjen turvan toimintamalleihin liittyvät koulutustarpeet, koulutusten tärkeys sekä osaamisen ylläpito myös työryhmään kuuluvilla sijaisilla. Esimerkkeinä voidaan mainita osaaminen ja rohkeus tunnistaa, puuttua ja kohdata parisuhde -ja lähisuhdeväkivaltaa. Tämä nousi esiin myös Terveystieteiden tutkimuskeskuksen kansallisessa MARRAK vaikuttavuuden arviointitutkimuksessa, jossa osaamisvajeet liittyvät parisuhdeväkivaltaan ilmiönä, väkivallan tunnistamiseen sekä asiakkaalta kysymiseen. Hyvänä käytänteenä haastatteluissa nousi esiin oman organisaation säännöllinen kouluttaminen sekä mallin säännöllinen puheessa pitäminen yli yksikkörajojen, ajatuksella ”jokainen, joka kohtaa työssään pari- tai lähisuhdeväkivaltaa

on velvollinen puuttumaan siihen.” He kokivat käytännön erittäin hyväksi ja toimivaksi sekä näin toimien toimintamalli ei pääse ”unohtumaan” muun kiireen ja asioiden alle.

Koulutustoiveita nousi myös hoito syytteen sijaan (HSS) toimintamalliin liittyen. Itä-Lapin alueen muutamista kunnista on tähän mennessä tehty yhteistyötä Rovaniemellä toimivan nuorisoasema Rompun kanssa, joka on tuottanut ohjautuneille asiakkaille HSS mallin mukaisen avohoitojakson. Ankkuri toimintamallin osalta keskustelua käytiin omien ankkuritiimien perustamisesta alueelle, niiden tarpeesta sekä onko toiminnan oltava ankkurikäsikirjan mukaista toimintaa vai voiko se olla jotain sen kaltaista moniammatillista- ja monitoimijaista yhteistoimintaa.

Molemmissa tiedonkeruun menetelmissä esiin nousi arjen turvan toimintamallien työryhmien aluejaot. Perustetaanko jokaiseen kuntaan omia työryhmiä vai laajennetaanko yhteistyötä eri alueiden välillä.

Haastatteluissa sekä työpajoissa keskusteltiin kolmannen sektorin ja elinkeinoelämän rooleista. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä hyvinvoinnin lisäämiseksi tarkoitetut arjen turvan valtakunnalliset toimintamallit tunnistetaan vain vähäisissä määrin edellä mainituilla tahoilla. Kokemus kuitenkin on, että kyseisillä toimintasektoreilla on vielä paljon potentiaalia ja mahdollisuuksia yhteiseen toimintaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi.

Julkisen puolen palveluohjauksessa on toistaiseksi vielä melko vähän hyödynnetty järjestöjä ja heidän tuottamia toimintoja. Järjestöjä on paljon, tieto on pirstaleista eikä välttämättä viranomaisilla tai julkisella puolella ole aikaa paneutua ja etsiä tietoa järjestöjen tuottamista palveluista. Esimerkiksi päihdeongelmaisten kuntoutuksessa on saatu erittäin hyviä kokemuksia kokemusasiantuntijuudesta sekä nuoren rinnallakulkijana toimimisesta. Nykyaikana myös erilaiset etä- ja verkkototeutukset mahdollistavat osallistumisen erilaisiin yksilö- ja ryhmätoimintoihin. Järjestökentällä koetaan myös jonkinasteisena haasteena varsinkin pie-

nillä paikkakunnilla vapaaehtoisten ikääntyminen ja uusien aktiivitoimijoiden saatavuus. Keskustelussa tuotiin myös esiin eri järjestöjen päällekkäinen toiminta, jota voisi myös tarkastella ja näin toimia kustannustehokkaasti. Alueellisia eroja toiminnasta löytyy, joillakin alueilla yhteistoiminta kunnan, järjestöjen ja seurakunnan välillä oli vahvaa ja alueen tapahtumia järjestetään vahvassa yhteistyössä.

Matalan kynnyksen ennaltaehkäisevät arjen turvan valtakunnalliset mallit (Ankkuri, HSS ja MARAK) ovat olleet jo pitkään toiminnassa Suomessa. Mallien tilastointikäytännöissä, vaikuttavuuden arvioinnissa, nuoren mahdollisessa jälkiseurannassa sekä toiminnan kehittämisessä on alueellisia eroja, joka toiminnan kehittämisen kannalta vaatii tarkempaa paneutumista asian äärelle. Poikkeavat tilastointikäytänteet sekä tavat johtavat eri alueiden vertailukelpoisuuteen, kun esimerkiksi pohdintaan tarvittavia resursseja tai tarkastellaan mitkä ilmiöt ovat valalla eri alueilla. Vaikutukset näkyvät myös nuorten ohjautuvuudessa palvelun tai toimintamallin asiakkaaksi. Nuoren jälkiseurannan osalta aineistosta nousi esiin mahdollinen tarve jonkinlaiseen ”seurantaan” tai kuulumisten vaihtoon tietyn ajan jälkeen esimerkiksi Ankkuri-tapaamisesta tai HSS-prosessin päättymisestä.

Taulukko 9. Asiantuntijahaastatteluiden sekä työpajojen tulosten yhteenveto

Ennaltaehkäisevä toiminta ja varhainen puuttuminen	<ul style="list-style-type: none"> - Nuorten tilanne huolestuttaa, useita pinnalla ja pinnan alla olevia ilmiöitä - Asiakasohjautuvuuteen liittyvät kysymykset (resursointi) - Ei päällekkäisiä työryhmiä, olemassa olevia rakenteita löytyy - Hyvien ja toimivien käytänteiden hyödyntäminen
Tiedon kulku (sisäinen)	<ul style="list-style-type: none"> - Käytössä olevat toimintamallit - Moniammatillisessa- ja monialaisessa työryhmässä työskentelevien vastuut, tehtäväkuvat, myös yhdyspinnat ns. vastinparit - Toimijuus = avoin ja luottamuksellinen yhteistyö - Asiakasohjautuvuus

Tiedon kulku (ulkoinen)	<ul style="list-style-type: none"> - Tieto käytössä olevista toimintamalleista: kuntalaiset, yhdistykset, seurakunta, elinkeinoelämä sekä muu yhteistoimintaverkosto - Miten palvelua käytetään tai mistä avun saa - Asiakasohjautuvuus
Resurssointi	<ul style="list-style-type: none"> - Käytettävissä oleva työaika / tehtävä, sitoutuminen - Sijaisuusjärjestelyt - Moniammatillisen työryhmien omistajuus ja koordinointi - Osaamisen ylläpito ja kehittäminen - Verkosto-osaaminen - Laajempi alueellinen työryhmä (talous, -ja resurssinäkökulma) - Ei vielä yhteistä sosiaalipuolen tietojärjestelmää
Kolmannen sektorin ja elinkeinoelämän tunnistaminen ja hyödyntäminen palveluohjauksessa	<ul style="list-style-type: none"> - Harrastustoiminta - Kokemusasiantuntijat - Etä- ja verkkopalvelut yksilö- ja ryhmätoiminta - Tietoisuus arjen turvan toimintamalleista järjestöissä
Jälkiseuranta ja vaikuttavuuden arviointi	<ul style="list-style-type: none"> - Miten nuoren jatkoa seurataan Ankkuri / Hss jälkeen - Toimintamallien tai toiminnan kehittämistarpeet - Tarkka tilastointi asiakasmäärästä = tiedolla johtaminen

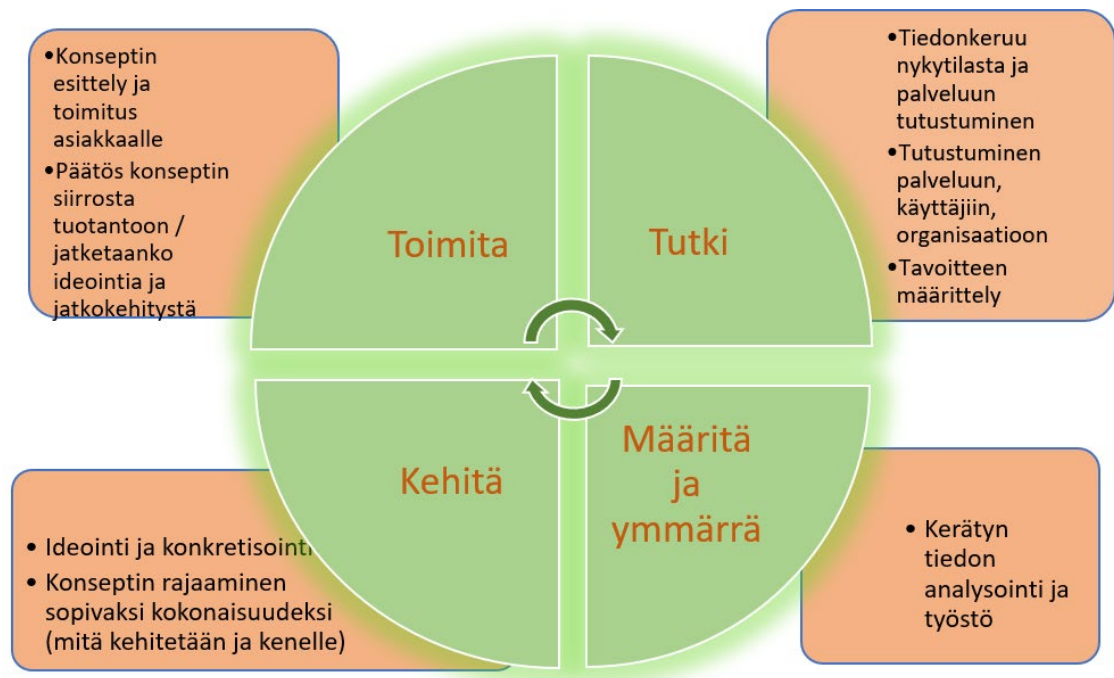
4 KONSEPTIN MUOTOILU JA JATKOTOIMET

4.1 Palvelumuotoilun työkalut konseptoinnin tukena

Palvelumuotoilutermiä käytetään kuvaamaan tekemistä, joka on käytännössä sama asia kuin konseptisuunnittelu. Konseptointisuunnittelu voidaan aloittaa alkukartoituksilla, jotka voidaan toteuttaa haastattelemalla palvelun loppukäyttäjiä sekä pitämällä osallistavia työpajoja. Verkostokumppaneiden kuuleminen, joilta halutaan vahvistusta ja yhteistä ajattelua sille, että suunnittelu etenee oikeiden asioiden parissa, on hyvä keino laajentaa eri näkökulmia konseptoinnin työstämisessä. Konseptidokumenttia tulisi ajatella työkaluna ja prosessina. Konseptointidokumenttiin kirjatut asiat elävät, muuttuvat ja tarkentuvat hankkeen edetessä ja käyttöön siirtyessään. Palvelukonsepti voi olla hyvinkin erinäköinen kuin alkuperäinen konsepti, kunhan muutokset suunnitelmiin perustuvat tietoihin ja yhdessä sovittuihin päätöksiin. (Korpilahti 2017.)

Palvelukonseptin käyttöönotossa on hyvä muistaa, että konseptointi voidaan toteuttaa lähtien liikkeelle pienillä muutoksilla, jo niillä voidaan vaikuttaa asiakaskokemukseen, palvelun laatuun ja sen tuottamiseen (Maijala 2018). Forsberg ja Säynäjäkangas ilmaisevat opinnäytetyössään, että konseptin ei tarvitse olla valmis ratkaisu täydellisesti määriteltynä. Riittävää on ymmärrettävä kuvaus ydinajatuksista, jotka on kiteytetty esitysmuotoon toimien kommunikaation apuvälineenä. He kirjoittavat lisäksi tietointensiivisyyden (selvitettyjen lähtötietojen suuren painoarvon), innovaatiohakuisuuden sekä strategisen päätöksenteon korostuvan konseptoinnissa. Strategisen päätöksenteon painotuksena on yksittäisistä ominaisuuksista huomion kiinnittäminen laajempiin näkökulmiin ja kokonaisuuksiin. Konseptoinnissa onkin tärkeää epävarmuuden sietäminen, ongelman uudelleen määrittely sekä mahdollisuus ja tilan antaminen uuden oppimiselle. Prosessin avoimuus, joustavuus sekä väljä vaiheistus tulee huomioida ja säilyttää. (Forsberg & Säynäjäkangas 2018, 44.)

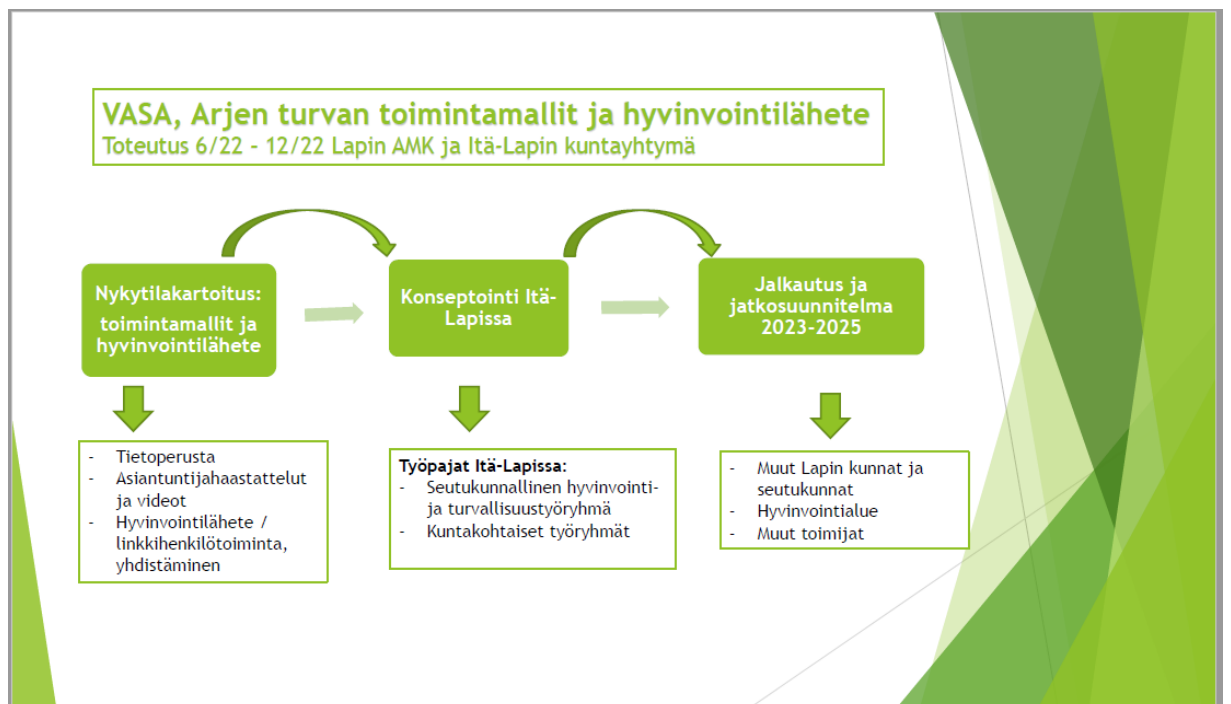
Palvelukonseptoinnin tarkoituksena on palvelun tai sen luonnoksen kuvaaminen sekä sen keskeisen idean läpikäyminen. Pyrkimyksenä on rakentaa yhteinen näkemys palvelusta, mitä hyötyä siitä on, ketä se palvelee, miten palvelua käytetään ja ketkä liittyvät palvelun tuottamiseen. Konseptin valmistelu pohjautuu kerättyyn ja tutkittuun tietoon palvelun nykytilasta sekä mitä kohti halutaan edetä. Jotta palvelukonseptista saadaan toimiva, on suunnittelussa yhtenä tärkeänä tekijänä ymmärrys käyttäjistä, toimialasta sekä toimintaympäristöstä. Konseptoinnin avulla yksittäiset ideat voidaan konkretisoida ja saada paremmin rakennettua tarpeellinen, toimiva ja asiakaslähtöinen palvelukokonaisuus. (Maijala 2018.) Palvelukonseptia voidaan lähteä rakentamaan ja muotoilemaan esimerkiksi palvelumuotoilun avulla. Tässä selvityksessä on sovellettu Maijalan esittämää prosessia, kuva 6.

Kuva 6. Palvelumuotoilun työkalut konseptoinnin tukena (Maijala 2018).

Tärkeä osa prosessia on käyttäjien ja eri sidosryhmien osallistaminen kehittämis-yhteistyöhön. Näin toimien konsepti palvelee oikeaa tarvetta sekä sitoutuminen mallin mukaiseen toimintaan vahvistuu. Konseptin suunnittelussa palvelumuotoilun avulla on hyvä ottaa huomioon myös tulevaisuuden mahdollisuudet. (mt., 2018.)

Konseptoinnin yhtenä toimintatapana tai hyvänä käytänteenä voidaan hyödyntää yhteiskehittämistä. Yhteiskehittämistä voidaankin ajatella arjen kokeiluina, joita ideoidaan ja toteutetaan yhdessä, olemassa olevien palveluiden edelleen kehittämisenä tai uusien palveluiden ja tuotteiden luomisena. Se on yhteistä oppimista sekä kehittämisen arviointia. Kun mietimme kehittämistoimintaa ja konseptointia palvelumuotoilun keinoin osallistaen eri alojen asiantuntijoita, organisaatioita, asiakkaita ja kokemusasiantuntijoita, yhteiskehittämisen perusajatuksena on vastavuoroinen vaikuttaminen. Lähtökohtana on eri osallistujien kokemusten, tiedon ja näkökulmien yhteinen keskustelu ja ajattelun laajentaminen, jossa kukaan ei yksipuolisesti tai etukäteen määrittele yhteiskehittämisen tavoitteita tai toimintatapoja. (Hietala 2017.) Kuulluksi tulemisen kokemus kehitettävää asiaa kohtaan kasvattaa myös luottamusta sekä sitoutumista kehitettävää toimintaa kohtaan.

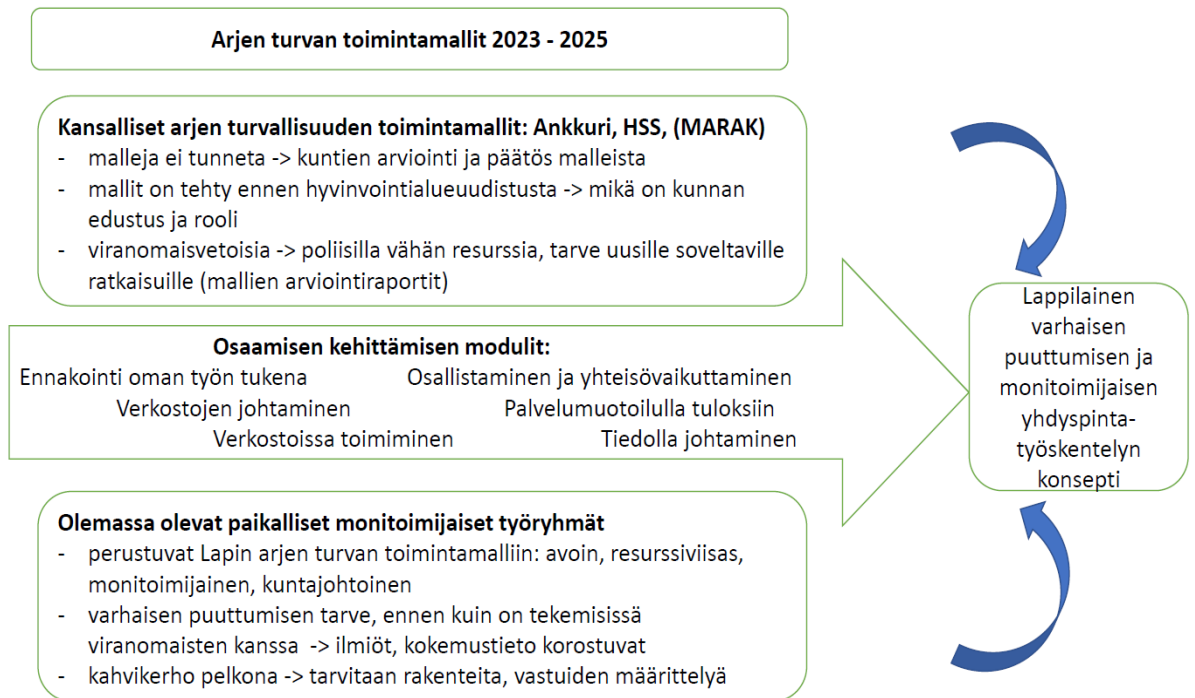

Kuva 7. Konseptointiprosessi 2022, Arjen turvan valtakunnalliset toimintamallit.

4.2 Arjen turvallisuuden konseptointi 2023 – 2025

Konseptoinnin ensimmäisessä vaiheessa (5-12/2022 pilotointi) on yhdistetty kansallisiin toimintamalleihin liittyvä aiempi tutkimus- ja arviointitieto sekä eri aineistonkeruumenetelmin tuottama tieto. Konseptointityötä jatketaan 2023-2025 monitoimijaisessa yhteistyössä koko Lapin alueella. Työn tavoitteena on suunnitella yhdyspinnalle lappilainen varhaisen puuttumisen ja monitoimijaisen yhdyspintatyöskentelyn konsepti, taulukko 11.

Kuva 8. Arjen turvallisuuden konseptointi 2023 – 2025

Arjen turvallisuuden konsepti vuosille 2023 – 2025 toimii prosessien kehittämisen ja yhdyspintatyöskentelyn työkaluna. Konseptissa on yhdistetty kansalliset toimintamallit sekä kunnissa olemassa olevat paikalliset työryhmät. Konseptointityötä vahvistetaan osaamisen kehittämisen koulutuksilla (moduulit), joiden teemat on määritelty 2022 selvitystyön pohjalta. Tarvittavien kehittämistoimenpiteiden myötä lopputuotoksena saadaan lappilainen varhaisen puuttumisen ja moni-

toimijaisen yhdyspintatyöskentelyn konsepti, jossa toteutuvat avoin verkostoyhteistyö, eri toimijoiden osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä resurssi- viisas yhteistoiminta.

Konseptin ajatuksena on toiminnan kohdistaminen varhaiseen puuttumiseen. Valtakunnallisten ennaltaehkäisevien toimintamallien ollessa viranomaisvetoisia, huoli viranomaisresursseista on tunnistettu tosiasia ja sitä haastaa lisää Lapin laaja toimintaympäristö. Kunnissa on jo olemassa hyviä käytänteitä ja työryhmiä, joita voidaan vahvistaa ja jatkokehittää valtakunnallisten mallien rinnalla enemmän varhaisempaan puuttumiseen.

4.3 Valtakunnallisten toimintamallien toteutusvaihtoehtoja

Valtakunnallisten toimintamallien (Ankkuri, HSS, MARAK) konseptoinnin suunnittelussa tuotettiin vaihtoehtoja mallien eri toteutustavoista. Vertailua tehtiin kuntakohtaisen, seutukunta-/palvelualuekohtaisen ja maakunnallisen toteutustavan kesken. Lisäksi tarkasteltiin eri mallien yhdistämistä, jossa MARAK olisi jatkosakin omana toimintamallinaan. Perusteluna mallin tarkoitus, koordinaatio sekä työryhmä työskentelyyn liittyvät käytänteet. Sen sijaan Ankkuri ja HSS työryhmien yhdistäminen voisi olla tarkoituksenmukaista. Perusteluna resurssitehokkuus, tiedonkulku sekä jälkiseurantaan liittyvät ratkaisut.

Vaihtoehtoja valtakunnallisten mallien järjestämiseksi:

- Kuntakohtainen toteutus: on pienellä paikkakunnalla raskas toteuttaa, vaatii koordinaation ja ohjausryhmät varajäsenineen, poliisivetoinen – onko paikkakunnalla poliisia/poliisiresurssia, kohderyhmä voi olla suppea, paikkakunnalla kaikki tuntevat toisensa – asioiden käsittely voidaan kokea hankalaksi.
- Seutukunta-/palvelualuekohtainen toteutus: on mahdollinen ja kannatettava, säästää resurssia, mahdollistaa laaja-alaisen tiedonvaihdon ja hiljaisten signaalien tunnistamisen, tarpeeksi viranomistoimijoita, kuntien edustaja(t) kuten etsivä nuorisotyö mukaan.

- Maakunta-/hyvinvointialuekohtainen toteutus: alkuvaiheessa ei suositeltava, koska rakenteet ja osaaminen eivät ole vielä kehittyneet. Haasteina ovat työryhmän suuri koko, toimijoiden aikatauluhaasteet ja sitoutuminen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lapissa hyvinvoinnin ja arjen turvallisuuden edistämistyötä on tehty pitkään monitoimijaisissa ja avoimissa asiantuntijaverkostoissa. Tavoitteena on ennaltaehkäisevän hyvinvoinnin -ja turvallisuustyön tukeminen ja edistäminen sekä paikallisten ja alueellisten resurssien viisas käyttö.

Lapin hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa 1.1.2023 on hyvinvointialueen varmistettava yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tasavertainen ja yhdenvertainen ennaltaehkäisevä hyvinvointi- ja turvallisuustyö asukkailleen. Lapin hyvinvointialue on sitoutunut tähän tavoitteeseen jo hyvissä ajoin kirjatessaan hyvinvointi-, terveys- ja turvallisuusyhteistyön sekä strategiaansa että hallintosäätönsä.

Ennaltaehkäiseviin ja matalan kynnyksen palveluihin sisältyvät myös arjen turvan valtakunnalliset toimintamallit. Tässä selvityksessä tarkastellut Ankkuri-, HSS- ja MARAK toimintamallit ovat moniammatillisia ja monitoimijaisia yhteistoimintamalleja, joiden yhdyspinnalla työskentelevät niin viranomaiset kuin kolmas sektori ja muut toimijat. Ankkuri ja HSS toimintamallien tavoitteena on ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä ja edistää nuorten hyvinvointia. MARAK auttaa monitoimijaisesti parisuhdeväkivaltaan liittyvissä asioissa. Valtakunnallisia toimintamalleja tunnettiin heikosti pilottialueella Itä-Lapissa. Pilottikunnat ovat kiinnostuneita tutustumaan malleihin ja soveltamaan niitä, kunhan huomioidaan jos olemassa olevat kuntakohtaiset mallit ja käytännöt sekä Lapin olosuhteet, mm. asukkaiden vähäinen määrä.

Nuorten varhainen itsenäistyminen, asennemuutokset huumausaineita sekä fyysisistä väkivaltaa kohtaan, etä- ja hybridiopiskelun aiheuttamat haasteet voivat muun muassa vaikuttaa nuoren syrjäytymispolun kehittymiseen. Nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisyssä tulisi toimintaa siirtää enemmän reaktiivisesta toiminnasta proaktiiviseen. Tarkastelussa olleet mallit (Ankkuri, HSS ja MARAK) ovat reaktiivisia eli jotain on jo tapahtunut. Varhaisemman puuttumisen tarpeeseen on kunnissa reagoitu jo aikaisemmin perustamalla omia

yhteistyömalleja esim. koulun, etsivän nuorisotyön ja seurakunnan välillä. Jatko-hankkeessa on tarpeellista tarkastella näitä toimintamalleja yhdessä ja muotoilla lappilaisiin tarpeisiin soveltuvat yhteistyömallit.

Tulevassa hankkeessa 2023 – 2025 konseptoinnin osalta on tarkoituksena edistää ja jatkokehittää valtakunnallisten toimintamallien ja kunnissa kehitettyjen toimintamallien tarkastelua rinnakkain ja tarvelähtöisesti paikkakunnan/alueen näkökulmasta. Näkökulma kehittämisessä tulee olla varhainen puuttuminen, hiljais-ten signaalien tunnistaminen ja tiedolla johtaminen, hyödyntäen olemassa olevia verkostoja.

KUVALUETTELO

- Kuva 1. Lapin hyvinvointialueen palvelualueet
- Kuva 2. Ankkuritoiminnan prosessikuvaus
- Kuva 3. Ankkuriprosessin kokonaisuus ja toteutuksen vaihtelu
- Kuva 4. Ankkuriprosessin paikallinen toteutuskonteksti
- Kuva 5. MARAK-prosessi
- Kuva 6. Palvelumuotoilun työkalut konseptoinnin tukena
- Kuva 7. Konseptointiprosessi 2022, Arjen turvan valtakunnalliset toimintamallit.
- Kuva 8. Arjen turvallisuuden konseptointi 2023 – 2025

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1.	Hoito syyteen sijaan lähetelomakkeen vastaanottajat Lapissa
Taulukko 2.	Toteutetut asiantuntijahaastattelut
Taulukko 3.	MARAK toimintamallin haastatteluiden koonti
Taulukko 4.	Hoito syyteen sijaan (HSS) toimintamallin haastatteluiden koonti
Taulukko 5.	Ankkuri toimintamallin haastatteluiden koonti
Taulukko 6.	Arjen turvan valtakunnallisten toimintamallien kehittämiskohteiden teemat koottuna asiantuntijahaastatteluiden- ja keskusteluiden pohjalta.
Taulukko 7.	Itä-Lapin kuntien työpajojen osallistujat kuntakohtaisesti taustaorganisaation mukaan
Taulukko 8.	Kuntakohtaisten työpajojen koonti teemoittain
Taulukko 9.	Asiantuntijahaastatteluiden sekä työpajojen tulosten yhteenveto

LÄHTEET

ANKKURI 2022. tutkimus: Ankkuritoiminnalla voidaan vähentää nuorten uusintarikollisuutta. Viitattu 24.5.2022. <https://ankkuritoiminta.fi/-/tutkimus-ankkuritoiminnalla-voidaan-vahentaa-nuorten-uusintarikollisuutta>

Eläketurvakeskus 2022. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi ennätyksellisen vähän ihmisiä. Viitattu 27.11.2022. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/tyokyvyttomyyselakkeelle-siirtyi-ennatyksellisen-vahan-ihmisia?publisherId=1634&releaseId=69934481>

ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019 – 2023. Sisäinen turvallisuus. Helsinki 2019. Sisäministeriön julkaisuja 2019:3.

Forsberg, Sofia., Säynäjäkangas, Johanna. 2018. Konseptointi uuden palvelun kehittämisessä. Kehittämiskohteena digitaalisen alustan palvelukonsepti palvelumuotoilun viitekehyksessä. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Muotoilija YAMK. Opinnäytetyö. Viitattu 21.10.2022 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141478/forsberg_sofia_ja_saynajakangas_johanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Gunther, Kirsi., Hasanen, Kirsi., Juhila, Kirsi. Analyysitavan valinta ja yleiset analyysitavat. Analyysi ja tulkinta. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 8.11.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>

Hastrup, A., Pelkonen, M., Varonen, P. 2021. THL Perhekeskus. Mukana elämässä. Perhekeskustoiminnan ABC. Viitattu 3.12.2022 https://thl.fi/documents/605877/4519190/Perhekeskustoiminnan+ABC+THL_.pdf/5e5fed77-7af5-e21b-8409-c9beafa35578?t=1619598584860

Hietala, Outi 2017. Mitä yhteiskehittäminen tarkoittaa. Viitattu 18.10.2022 <https://kuntoutussaatio.fi/assets/files/2017/06/Yhteiskehittämisestä-Kpäivät-08062017.pdf>

Kaakinen, M & Vauhkonen, T & Tanskanen, M & Hoikkala, T. 2022. Ankkuritoiminnan vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisusarja 2022:40. Viitattu 23.5.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164154>

Korpilahti, Teemu 2017. Mitä konseptointi tarkoittaa käytännössä. Viitattu 18.10.2022 <https://www.crasman.fi/blogi/mita-on-konseptointi>

Lapin hyvinvointialue 2022. Tietoa meistä. Viitattu 7.12.2022. <https://lapha.fi/tietoa-meista/organisaatio/>

Lapin hyvinvointialue 2022. VASA – Vahva sote Lapin hyvinvointialueelle. Palveluiden ja ennaltaehkäisevien toimien vahvistamisen ja kehittämisen suunnitelmat vuosille 2023 – 2025. Hankesuunnitelma Lapin hyvinvointialue 17.2.2022.

Lapin hyvinvointialuevaltuusto 6.2.2023. Lapin hyvinvointialuestrategia. <https://lapha.fi/documents/594637/766960/Lapin-hyvinvointialuestrategia.pdf/>

Lapin hyvinvointialueen hallintosääntö 2022. Viitattu 5.12.2022 <https://lapha.fi/wp-content/uploads/2022/09/lapin-hyvinvointialueen-hallintosaaento-3182022.pdf>

Lapin turvallisuusverkosto 2020. Lapin maakunnallinen turvallisuussuunnitelma 2020 – 2023. Arjen turvaa Lapissa. Sisäisen turvallisuuden strategian mukaisen maakunnallisen turvallisuussuunnittelun ja yhteistoiminnan toteuttaminen Lapissa. Aluehallintoviranomaisen julkaisuja 84/2020.

Lappi-sopimus. Maakuntaohjelma 2022 – 2025. Lapin liitto 29.11.2021. Viitattu 5.12.2022 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2022/02/Lappi-sopimus-2022-1.pdf>

Maijala, Raisa 2018. Palvelukonsepti – Ideoista kokonaisuudeksi. Viitattu 18.10.2022 <https://www.palvelupolkuja.fi/ideointi/palvelukonsepti-ideoista-kokonaisuudeksi/>

Moilanen, T & Airaksinen, M & Kangasniemi, M. 2019. Ankkuritoiminnan käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Sisäministeriön julkaisuja 2019:16. Viitattu 19.5.2022. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161483>

October, M. 2019. Lähisuhdeväkivalta 2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 3/2021. Viitattu 17.5.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141028/Lahisuhdevakivalta_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y

October, M. 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, kehittämispäällikkö puhelinkeskustelu 13.5.2022.

Palmgren 2017. Arjen turvan toimintamalli. Paikallista hyvinvointia ja arjen turvaa paikallis- ja alueellisin resurssein. Viitattu 25.5.2022. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/MarkoPalmgren.pdf>

Piispa, M., October, M. 2017. Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017):3, 305–306. Viitattu 16.5.2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134851/YP1703_Piispa%26October.pdf?sequence=1&isAllowed=y

POHDE Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue 2022. Yhteisövaikuttavuusmalli lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukijana. Viitattu 20.11.2022 <https://pohjois-pohjanmaanhyvinvointialue.fi/ajankohtaista/yhteisovaikuttavuusmalli-lasten-ja-perheiden-hyvinvoinnin-tukijana/>

Rikoksantorjunta 2022. MARAK. Viitattu 17.5.2022. <https://rikoksantorjunta.fi/marak>

Ristikari, T & Lilja, T & Niemelä, M. 2022. Hoito syytteen sijaan – tutkimus: monialaisen yhteistyön arviointi. Hyvät käytännöt, Hoito syytteen sijaan reaktiivinen tutkimuspilotti. Itla. Seminaari 17.3.2022. Viitattu 18.5.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=-0E4g5GK9qc>

Saapunki, V. 2022. HSS ja Ankkuri. Sähköposti piia.mikkonen@lapinamk.fi 19.5.2022.

Saaranen-Kauppinen, A., Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009. Tampereen yliopisto. Viitattu 8.11.2022 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>

Sambou, S., Piispa, M. 2019. Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille. Kehittämistyöryhmän ehdotus. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2019:26

Silvenius, Reko. 2022. HSS – ja Ankkuri Lapissa. Hyvät käytännöt, Hoito syytteen sijaan reaktiivinen tutkimuspilotti, seminaari 17.3.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=-0E4g5GK9qc>

THL 2012a. MARAK (Moniammatillinen riskienarviointikokous) -OPAS. Viitattu 13.5.2022 https://thl.fi/documents/605877/1663634/Koulutusopas_Marakista_2012.pdf/b60e296b-ea43-4ca8-82c2-52b7cb048c1c

THL 2020. Perhekeskukset Suomessa 2019. Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Halme, N., Hastrup, A., Kekkonen, M., Kiviruusu, O., Liukko, E., Lämsä, R., Muranen, P., Normia-Ahlsten, L., Pelkonen, M. Viitattu 3.12.2022 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139242/URN_ISBN_978-952-343-461-5.pdf

THL 2022. MARAK – moniammatillinen riskinarviointi. Viitattu 13.5.2022 <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/marak-moniammatillinen-riskinarviointi>

THL 2022b. MARAK – perehdytyspaketti. Tietoa työskentelystä uudelle MARAK-työryhmän jäsenelle. Viitattu 13.5.2022. <https://thl.fi/documents/605877/1663634/MARAK+perehdytyspaketti+tyontekijalle.pdf/11c61dbed4b3-42a5-b4c6-73266a4872d4>

THL 2022 c. Lomakkeet väkivallan kirjaamiseen ja kartoittamiseen. Viitattu 16.5.2022. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/lomakkeet-vakivallan-kirjaamiseen-ja-kartoittamiseen>

THL 2022. Perhekeskus. Viitattu 15.12.2022 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus>

Valtioneuvosto 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Helsinki: Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Viitattu 19.5.2022. https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf